1491

OI, MUISTATKO VIELÄ SEN VIRREN?

Virsikirjauudistuskeskustelu neljässä kristillisessä viikkolehdessä vuosina 1984-1985 ja 1987-1988

Musiikkikasvatuksen
pro gradu-tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikkitieteen laitos
kevät 1999
Tuomas Heroja

TIIVISTELMÄ

Heroja, Tuomas
Oi, muistatko vielä sen virren? Virsikirjauudistuskeskustelu neljässä kristillisessä viikkolehdessä vuosina 1984-1985 ja 1987-1988
Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1999. 88 sivua.
Pro gradu -tutkielma

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten virsikirjauudistusta on arvioitu neljässä kristillisessä viikkolehdessä vuosina 1984-1985 verrattuna uudistuksesta käytyyn keskusteluun samoissa lehdissä vuosina 1987-1988. Tarkoituksena on siis tutkia kahden eri aikana käydyn lehdistökeskusteluiden luonteita ja yrittää löytää niiden väliltä mahdollisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tutkimusaineisto on kerätty Kotimaasta, Sanasta, Kirkko ja Kaupungista ja Tampereen kirkkosanomista ja se sisältää mielipidekirjoituksia, pääkirjoituksia, kolumneja ja pakinoita. Artikkeleiden yhteismäärä on 128. Tutkimusmenetelmänä on sovellettu sisällönerittelyä ja työssä on käytetty tilastollisen kuvailun lisäksi myös sanallista kuvailua. Keskustelun paino oli molempina ajanjaksoina virsikirjaehdotuksen tai valmiin virsikirjan arvioimisessa, mutta etenkin vuosina 1984-1985 lähes yhtä suosituksi puheenaiheeksi nousi linjanveto virsikirjan uudistamisen tarpeellisuudesta ja oikeutuksesta. Vuosien 1984-1985 kantaa ottaneista kirjoittajista kaksi kolmasosaa katsoi virsikirjan uudistamisen olevan vähintään melko tarpeetonta ja yksi kolmasosa piti sitä vähintään melko tarpeellisena. Vastaavasti vuosina 1987-1988 uudistuksen kannattajia oli suunnilleen kaksi kolmasosaa ja vastustajia noin yksi kolmasosa. Kirjoittajat olivat selvästi tyytyväisempiä hyväksyttyyn virsikirjaan kuin vuoden 1984 virsikirjaehdotukseen. Kirjoittajat moittivat etenkin ehdotukseen tehtyjen muutostöiden radikaaliutta, jota valmiissa virsikirjassa oli vähennetty palauttamalla osa virsistä vuoden 1938 asuun. Molempina ajanjaksoina kirjoittajat perustelivat näkökantojaan samantapaisilla argumenteilla, mutta yleisesti ottaen vuosina 1984-1985 kannanotot olivat hieman tarkemmin ja monipuolisemmin perusteltuja. Vuosien 1984-1985 keskustelua leimasi tunteellisuus, asiantuntemattomuus ja melko kovakin kielenkäyttö. Vuosille 1987-1988 oli puolestaan tyypillistä innostunut ja tulevaisuuteen suuntautunut ilmapiiri.

Asiasanat: virsikirjauudistus, lehdistökeskustelu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO....5
2 VIRSIKIRJAN HISTORIAA....6
2.1 Jaakko Finnon virsikirja....6
2.2 Hemminki Maskulaisen virsikirja....7
2.3 Vanha virsikirja....8
2.4 Vuoden 1886 virsikirja....9
2.5 Vuoden 1938 virsikirja....9
3 VIRSIKIRJAUUDISTUKSEN VAIHEET....11
3.1 Uudistuksen taustaa....11
3.2 Virsikirjauudistuksen periaatteet....13
3.2.1 Tekstimuokkauksen perusteet....14
3.2.2 Sävelmämuokkauksen perusteet....16
3.2.3 Virsien poistamisen perusteet....17
3.2.4 Uusien virsitekstien valinnan perusteet....18
3.3 Kokeiluvihko Uusia virsiä 79....19
3.4 Vuoden 1984 virsikirjaehdotus....22
3.5 Ehdotuksesta hyväksytyksi virsikirjaksi....23
3.6 Uudistus kokonaisuutena ja valmiin virsikirjan tarkastelua....24
4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET....27
4.1 Lehdistötutkimukset....27
4.2 Kyselytutkimukset....30
4.3 Muut tutkimukset....34
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS....35
5.1 Tutkimustehtävä....35
5.2 Tutkimusaineisto....36

5.3 Tutkimusmenetelmä 37
6 YLEISKATSAUS LEHTIKIRJOITUKSIIN 38
6.1 Kirjoituksien määrä 38
6.2 Kirjoituksien ajoittuminen 39
6.3 Artikkelityypit 41
7 SISÄLLÖN ANALYYSI 43
7.1 Huomion jakautuminen uudistuksen osa-alueiden kesken 44
7.2 Suhtautuminen virsikirjakomiteaan ja virsikirja-uudistuksen tarpeellisuuteen 46
7.3 Virsikirjan merkitys ja sen uudistamisen vaikutuksia 51
7.4 Tekstiuudistus 53
7.5 Sävelmäuudistus 60
7.6 Virsikirjan karsiminen 64
7.7 Uudet virret 68
7.8 Uudistuksen aikataulu ja kustannukset 73
8 TULOSTEN TARKASTELUA 75
9 POHDINTA 78
LIITE 80
LÄHTEET 85

1 JOHDANTO

"Suurimmalla osalla suomalaisista lienee ainakin yksi Tärkeä Virsi. Se jota lapsena laulettiin, joka armeijan hartauksissa jäi takaraivoon tai sielun pohjaan, jonka uudistetut sanat harmittavat, jota sopersin kun en tiennyt miten rukoilla tai joka huojensi, kun tuska oli saada voiton. Näissä Tärkeissä Virsissä ja sydämissä, joissa ne asuvat, on kätkettynä kirkon aarre." (Heinimäki 1997, 103.)

Virret ovat olleet suomalaisille syvien tuntojen tulkkeja, elämän onnen ja surun, juhlan ja arjen hetkien myötäilijöitä. Näin useisiin virsiin on syntynyt merkityksellinen, henkilökohtainen suhde. Ei siis ole ihme, jos virsiuudistus herätti positiivisten reaktioiden lisäksi myös suoranaisen vastalauseiden myrskyn. Tämä tutkimus tarkastelee lehtikirjoituksissa esiintynyttä tunteiden kirjoa, jonka vuoden 1984 virsikirjaehdotus ja hyväksytyn virsikirjan ilmestyminen vuonna 1987 sai suomalaisissa aikaan.

Tulevana adventtina tulee kuluneeksi kaksitoista vuotta siitä, kun nykyinen virsikirja otettiin käyttöön. Sen uudistaminen oli pitkällinen ja monivaiheinen prosessi. Ensimmäiset ajatukset suomenkielisen virsikirjan uudistamisesta heräsivät jo 1960-luvulla. Varsinaiseen uudistustyöhön ryhdyttiin vuonna 1974, kun virsikirjakomitea aloitti työnsä. Lopullinen, vuonna 1987 käyttöön otettu versio syntyi monien muutosten, kompromissien ja myönnytysten tuloksena.

2 VIRSIKIRJAN HISTORIAA

Suomalaista virsikirjaa on uudistettu useaan otteeseen. Virsikirjamme yli 400 vuotiseen historiaan mahtuu kaikkiaan kuusi erilaista versiota, joista kaikki viisi nykyisen virsikirjan edeltäjää sattuivat maamme historian murroskohtiin. Kahden ensimmäisen ilmestymiset liittyivät uskonpuhdistuksen vaiheisiin. Pohjan sota oli meneillään kolmannen valmistuessa 1700-luvun alussa ja neljännen virsikirjan ilmestyessä Suomessa vallitsi voimakas kansallinen herätys. Alkava talvisota taas varjosti viidennen virsikirjan käyttöönottoa. (Anon 1987.)

2.1 Jaakko Finnon virsikirja

Suomalaisen virsikirjan historian voidaan katsoa alkaneen 1500-luvun lopulta, jolloin vielä latinankielisiin ja gregoriaanisia lauluja sisältäviin messuihin otettiin mukaan uskonpuhdistuksen luomia kansankielisiä seurakuntavirsiä (Vapaavuori 1997, 15). Näitä virsiä haluttiin käyttää yhä enemmän, jolloin tarve suomenkielisen virsikirjan synnyttämiseksi tuli ilmeiseksi. Tämän tarpeen tyydytti Turun katedraalikoulun rehtori Jaakko

Finno, joka kokosi ensimmäisen suomalaisen virsikirjan. (Suokunnas 1994, 37.)

Finnon virsikirjan tarkkaa ilmestymisvuotta ei tiedetä, koska ainoa säilynyt kappale on vailla nimilehteä, mutta yleensä tutkimuksissa ilmestymisvuotena on pidetty vuotta 1583. Virsikirja sisälsi 101 virttä, jotka oli käännetty ruotsista, saksasta ja latinasta. (Anon 1987.) Virsikirjassa oli eniten Martti Lutherin ja Ruotsin uskonpuhdistajan Olavus Petrin virsiä, mutta myös Jaakko Finnon itsensä tekemiä virsiä, joista neljä on vielä mukana vuonna 1986 hyväksytyssä virsikirjassa. Finnon virsikirja oli rakenteeltaan ja aihepiireiltään hyvin luterilainen ja virsien vähäisen määrän huomioonottaen sangen monipuolinen luoden näin hyvän ja vankan perustan seuraaville uudistuksille. (Suokunnas 1994, 37-38.)

2.2 Hemminki Maskulaisen virsikirja

Seuraavan virsikirjan toimitti Hemminki Maskulainen Finnon virsikirjan pohjalta. Myöskään sen tarkkaa ilmestymisvuotta ei tiedetä varmasti eikä siitä ole säilynyt yhtään kokonaista kappaletta. Aikaisemmin sen ilmestymisvuotena pidettiin vuotta 1614, mutta nykytutkimusten valossa ilmestymisajankohdaksi on varmistunut vuosi 1605. (Suokunnas 1994, 38.)

Hemminki Maskulainen monipuolisti virsikirjaa huomattavasti kasvattaen virsien yhteismäärän 242:een. Hän otti mukaan joidenkin parannusten jälkeen myös kaikki Finnon kokoelman virret. (Anon 1987.) Hemminki Maskulainen lisäsi erityisesti psalmivirsien ja kirkkovuosivirsien määrää ja otti mukaan uusina aihepiireinä esimerkiksi ruokaan, matkaan, aamuun ja iltaan liittyviä virsiä. Virsikirja sisälsi myös 19 Maskulaisen omaa virttä, joista suurin osa on osoittanut kestävyytensä ja onnistuneisuutensa pysymällä mukana aina vuoden 1986 virsikirjaan asti. (Suokunnas 1994, 38.)

2.3 Vanha virsikirja

Maskulaisen virsikirjan seuraajaa odoteltiin melkein sata vuotta, ennenkuin kolmas virsikirja valmistui vuonna 1701. Se oli käytössä lähes kaksisataa vuotta, pidempään kuin mikään muu virsikokoelmamme, ja siitä veisataan edelleenkin joidenkin herätysliikkeiden keskuudessa. Vuoden 1701 virsikirjaa alettiin myöhemmin kutsua osuvasti Vanhaksi virsikirjaksi. (Suokunnas 1994, 39.)

Jaakko Finnon ja Hemminki Maskulaisen virsikirjat olivat olleet pelkästään tekstikirjoja, kun taas vuoden 1701 virsikirjaan liitettiin sävelmistö vuonna 1702, nimeltään Yxi Tarpelinen Nuotti-Kirja. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun suomalaista virsikirjaa varten painettiin koraalikirja ja sillä olikin huomattava yhtenäistävä vaikutus kirkon jumalanpalvelusmusiikille. (Vapaavuori 1997, 17.) Vuoden 1701 virsikirja sisälsi 413 virttä, joista monet kuuluivat luterilaisen virsirunouden parhaimmistoon. Myös Finnon ja Maskulaisen kokoelmien aineisto tuli neljää virttä lukuunottamatta kokonaan mukaan. (Suokunnas 1994, 39.)

Virsikirjan teksti oli opillisesti selkeää, voimakasta, konkreettista ja elämänläheistä ja sen merkitys oli suunnaton suomalaiselle hengellisyydelle. (Suokunnas 1994, 39.) Vanha virsikirja ja siihen liitetty sävelmistö kehittivät lisäksi seurakunnan veisuuta, sillä ensimmäistä kertaa virsikirja levisi myös kansan keskuuteen ja koraalikirjan ilmestyminen pakotti kiinnittämään seurakuntalauluun enemmän huomiota. (Vapaavuori 1997, 19-20.)

2.4 Vuoden 1886 virsikirja

1800-luvun alkupuolella heräsi taas kiinnostus virsikirjan uudistamiseen. Arkkipiispa Jaakko Tengströmin johdolla aloitettiin virsikirjan muokkaustyö vuonna 1817, mikä ei kuitenkaan johtanut mainittaviin tuloksiin. Uudistustyö käynnistyi uudelleen vuonna 1863, kun 1850-luvulla aloittaneeseen Suomen ruotsinkieliseen virsikirjakomiteaan perustettiin myös suomalainen jaosto. Sen puheenjohtajaksi valittiin Elias Lönnrot. Lönnrotin komitea laati useita ehdotuksia, joita ei kuitenkaan hyväksytty ja lopulta Suomen kirkon ensimmäinen oma kirkolliskokous vuonna 1876 asetti uuden virsikirjakomitean, jonka puheenjohtajaksi valitiin Julius Krohn. (Suokunnas 1994, 40.)

Virsikirjaehdotus valmistui lopulta vuonna 1880 ja se hyväksyttiin vuoden 1886 kirkolliskokouksessa. Se sisälsi 536 virttä, joista 241 oli uusia. Virsikirja oli luonteeltaan kompromissi eikä se saanut kovin paljon suosiota. Herätysliikkeiden laulukokoelmien aineiston jättäminen virsikirjan ulkopuolelle osoittautui nopeasti virheeksi, mutta toisaalta mukaan saatiin uusia aihepiirejä. (Suokunnas 1994, 40.)

2.5 Vuoden 1938 virsikirja

Jo 1900-luvun alussa kysymys virsikirjan uudistamisesta nousi taas esille. Kaivattiin erityisesti uusia virsiä ja tekstien korjausta. Virsikirjakomitea aloitti työnsä vuonna 1918 ja julkaisi 1923 virsikirjan lisävihkoehdotuksen, jota ei kuitenkaan hyväksytty, mutta siitä huolimatta näytti suuntaa kohti laajempaa virsikirjauudistusta. Vuoden 1928 kirkolliskokous asetti uuden komitean virsikirjan uudistustyöhön ja komitean ehdotus julkaistiin vuonna 1937. Se hyväksyttiin suurien muutosten jälkeen vuoden 1938 kirkolliskokouksessa ja otettiin virallisesti käyttöön adventtina 1939. (Suokunnas 1994, 40.)

Viidennessä suomalaisessa virsikirjassa oli 633 virttä. Aikaisemmin virsikirjan ulkomainen aineisto oli totuttu etsimään vain Ruotsin ja Saksan virsikokoelmista, mutta nyt mukaan hyväksyttiin myös joitakin unkarilaisia ja anglosaksisia virsiä. Myös suomalaisten säveltäjien koraalien määrä kasvoi huomattavasti. Virsikirjan vastaanotto oli varsin suopea, mihin osaltaan vaikutti herätysliikkeiden laulumateriaalin mukaan pääseminen. Toisena syynä voitaneen pitää pian alkanutta talvisotaa, joka vähensi uuden virsikirjan julkisuusarvoa. (Suokunnas 1994, 41.)

3 VIRSIKIRJAUUDISTUKSEN VAIHEET

3.1 Uudistuksen taustaa

Ensimmäisen kerran vuoden 1938 virsikirjaa arvosteltiin 1950-luvulla, jolloin kritiikki kohdistui lähinnä joidenkin osastojen puutteellisuuteen. Silloin tavoitteena ei vielä ollut virsikirjan kokonaisuudistus, vaan toivottiin ainoastaan lisävihkoa, joka sisältäisi kaivattuja lasten ja nuorten virsiä ja lähetykseen liittyviä virsiä. Lisävihko valmistuikin 1962 rovasti Jaakko Haavion johdolla ja se hyväksyttiin korjattuna vuoden 1963 kirkolliskokouksessa. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 8.)

Virsikirjan varsinaisen uudistustyön lähtölaukauksena voidaan pitää Helsingin hiippakunnan pappeinkokouksen aloitetta, joka annettiin vuoden 1967 kirkolliskokoukselle. Aloitteessa katsottiin virsikirjan olevan pääosin ajanmukaisessa kunnossa, mutta tarvitsevan kuitenkin jonkinasteista korjausta. Virsikirjaan toivottiin erityisesti enemmän iloa ja elämänmyönteisyyttä. Virsien teksteissä pappeinkokouksen huomio kiinnittyi ensisijaisesti häiritsevän "hätähoon" (veisaamahan, helmahas...) runsaaseen esiintymiseen. Vuoden 1968 kirkolliskokous ei kuitenkaan vielä halunnut ruveta

virsikirjan kokonaisuudistukseen, mutta näytti kuitenkin aloitteelle vihreää valoa antamalla muutamalle toimikunnalle tehtäväksi "tehdä esitöitä virsikirjan uudistamiseksi". (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 8.)

Kysymys virsikirjan uudistamisesta nousi uudestaan esille vuonna 1973, kun Lapuan ja Mikkelin hiippakuntakokoukset antoivat asiaa koskevan esityksen kirkolliskokoukselle. (Suokunnas 1992, 157.) Uudistamista perusteltiin etenkin uusien virsien tarpeella. Esityksessä todettiin myös virsikirjan kieliasun olevan vanhentunut suomen kielen nopean kehittymisen takia, ja virsikirjan sisältävän runsaasti epäajankohtaista ja vähäkäyttöistä materiaalia. (Vke 1984, 11.)

Tämän jälkeen kirkolliskokouksen käsikirjavaliokunta käsitteli annetut aloitteet ja laati asiasta mietinnön, jossa todettiin, että virsikirjauudistus on tarpeellinen. Käsikirjavaliokunta piti virsikirjaa liian laajana ja sävelmien lukumäärää aivan liian suurena. Myös virsikirjan aineisto oli jakaantunut epätasaisesti virsien käyttötarvetta ajateltaessa. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 8-9.) Varsinkin nuorten virsiä oli vähän ja heidän oli vaikea tuntea vielä maatalousyhteiskunnassa kiinni olevan virsikirjan sanomaa omakseen. (Vke 1984, 11.)

Käsikirjavaliokunta oli pyytänyt lausunnot eräiltä asiantuntijoilta, joihin lukeutui myös Anna-Maija Nieminen (nyk. Raittila). Hänen mielestään useat virret paranisivat, jos niiden teksteissä pyrittäisiin lähemmäksi alkutekstiä. Anna-Maija Nieminen korosti, että aikaisemmin virren funktiona pidetty opettaminen voitaisiin unohtaa. Virren tulisi enemmänkin olla seurakunnan omaa vastausta, rukousta, palvontaa ja kiitosta. Dir.mus Harald Andersèn puolestaan katsoi, että sävelmien lukumäärä (n.400) oli aivan liian suuri seurakuntalaisten oppimiskykyä ajatellen ja ehdotti sen supistamista noin 200:aan sävelmään. (Suokunnas 1992, 157-158.)

Käsikirjavaliokunnan mietinnössä korostettiin, että tulevan uudistuskomitean on oltava heti alusta alkaen kirkkomusiikillisesti pätevä. Tulevassa työssä on myös otettava huomioon sekä perinteen antama opillinen ja mu-

siikillinen pohja että nuorten harrastama hengellinen musiikki. (Vke 1984, 11.) Eräät kirkolliskokouksen jäsenet kuitenkin toivoivat malttia nykyaikaisten sävelmien valinnassa. Nuorten virsien olisi täytettävä virren ominaisuudet eikä niistä saisi tulla "Humppaveikkojen virsiä ja tanssisalien musiikkia". (Suokunnas 1992, 158.)

Marraskuussa 1973 kirkolliskokous asetti virsikirjakomitean, jonka tehtäväksi tuli virsikirjan uudistaminen. Komitean jäseniksi valittiin maisteri Markku Kilpiö, apulaisprofessori Pentti Lempiäinen, lääninrovasti Jukka Malmivaara, kirjailija Anna-Maija Nieminen (Raittila), kanttori-urkuri, filosofian lisensiaatti Reijo Pajamo, kirjailija, pastori Niilo Rauhala ja kirkkoherra Esa Santajari. Näistä Malmivaara, Nieminen, Rauhala ja Santakari edustivat virsitekstien tuntemusta. Kilpiö ja Pajamo keskittyivät ensisijaisesti virsisävelmiin ja Lempiäinen hymnologiaan. (Vke 1984, 11.)

Komitean kokoonpano säilyi lähes muuttumattomana koko uudistustyön ajan. Ainoa henkilövaihdos tapahtui vuonna 1977, kun lääninrovasti Jukka Malmivaara erosi tehtävistään. Hänen tilalleen valittiin kirkkoherra Heikki Vaahtoniemi. (Vke 1984, 11.)

3.2 Virsikirjauudistuksen periaatteet

Virsikirjakomitea aloitti työnsä tammikuussa 1974 valitsemalla puheenjohtajaksi Pentti Lempiäisen. Komitean ensimmäisenä tavoitteena oli esittää vuoden 1976 kirkolliskokoukselle uudistustyön periaatteet ja havainnollistaa niitä näyttein. Jo toimintansa alkuvaiheessa komitea teki useita virsien poistopäätöksiä, joista useimmat osoittautuivat nopeudestaan huolimatta oikeiksi. Komitea hankki tietoa myös virsien eri käyttötilanteista ja hahmotteli teksti-ja sävelmämuokkauksen suuntaviivoja. (Suokunnas 1992, 159.)

Komitean osamietintö valmistui aikataulunsa mukaisesti alkutalvesta 1976 ja ilmestyi nimellä Virsikirjauudistuksen periaatteet. (Suokunnas 1992, 159.) Mietinnössä oli kymmenen päälukua, joissa käsiteltiin yksityiskohtaisesti virsikirjauudistuksen taustaa, virsikirjan käyttöä ja jaottelua, virsien kieliasun ja sävelmien muokkausta, virsikirjan karsimista, uusia virsitekstejä, kokonaisuudistussuunnitelmaa ja uudistuksen kustannusarviota. Mietintöön oli myös liitetty näytevirsivihko, joka sisälsi esimerkkejä uusista virsistä ja jo muokatuista virsistä. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 5.)

Uudistusta perusteltiin mietinnössä (1976,7) hyvin samantapaisesti kuin käsikirjavaliokunnan raportissa muutamaa vuotta aiemmin. Virsikirjaa pidettiin suhteettoman laajana, erityisesti sävelmien määrän osalta ja sen runokieltä vanhentuneena. Virsikirjasta puuttui paljon sellaisia virsiä, jotka vastaisivat nykyajan tarvitsemia aiheita ja tilanteita. Mietinnössä myös muistutettiin siitä, että uskonpuhdistajien korostama kirkon jatkuva uudistus koskee myös virsiä, lauluja ja hymnejä, ja painotettiin sitä, että uudistustarve ei ole lähtöisin halusta seurata muuttuvia muotioikkuja, vaan vastuullisesta ja vakavasta tahdosta tulkita evankeliumi jokaiselle sukupolvelle ymmärrettävästi ja sen omalla kielellä.

3.2.1 Tekstimuokkauksen perusteet

Professori Osmo Ikola oli antanut vuoden 1973 kirkolliskokouksen käsikirjavaliokunnalle virsien tekstejä käsittelevän lausunnon, jota virsikirjakomitea käytti apuna hahmotellessaan kieliasun uudistuksen suuntaviivoja. Ikola oli tarkastellut 50 virttä ja havainnut monia kielellisiä heikkouksia. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 18.)

Virsissä oli taivutustyypiltään tai äänneasultaan vanhentuneita muotoja (esim. peljättää, pelvossas, alhaisna, valmisna, murhetten , tosiansa) sekä runsaasti nykyaikaiselle runokielelle vieraita h:n säilymistapauksia (esim. vastahan, vierahallesi, palveluksehen). Virret sisälsivät outoja sanoja (esim. vaulat) ja sanontoja, jotka olivat nykysuomalaiselle vaikeaselkoisia

(esim. läsnä seurakuntaas, sanastasi syödä annat). Myös persoonapronominin genetiivin liiallinen käyttö oli häiritsevää (esim. "Aukaise porttisi *Sun* vierahallesi...", "minut taluta *Sun* eloos oikeaan"). Teksteissä oli lisäksi heikkoja riimipareja (esim. jättää - itkemättä, aina - painaa, uudestansa - kanssa) ja sanojen loppujen (esim. kätes, voimas, leviäis, avuks) tai niiden sisäisiä lyhentämisiä (esim. mä, sä, mua, sua), mitkä olivat vieraita nykyajan kokonaisia sanoja käyttävälle runokielelle. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 18.)

Komitea hahmotti edellä esitetyn pohjalta periaatteet, joita pyrittiin tekstimuokkauksessa seuraamaan:

1) Suomennetut virret pitäisi tarkistaa ja kääntää tarvittaessa uudelleen alkuperäisestä tekstistä. Menettely olisi sama myös vanhojen suomalaisten virsien kohdalla. Näin virsien sanoma ja tuoreus saataisiin esille mahdollisimman hyvin.

2) Hyvää kieltä loukkaavat murteellisuudet, lyhenteet ja pidennykset karsittaisiin. Normaalin ja selkeän kielen tavoin sanoja tulisi käyttää kokonaisina.

3) Epäonnistuneet riimit korjattaisiin varoen kuitenkaan korostamatta liikaa loppusointuisuutta runollisena tehokeinona.

4) Epäonnistuneet konkreettiset ilmaisut, esim. ylisanat ja sisällöltään epäraamatullinen kuvakieli karsittaisiin. Vaikeat käsitteet tehtäisiin helpommin ymmärrettäviksi ja latteat ja kömpelöt sanonnat muutettaisiin paremmiksi.
(Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 19.)

3.2.2 Sävelmämuokkauksen perusteet

Sävelmäuudistuksessa komitean tärkeimpänä tavoitteena oli virsisävelmien määrän vähentäminen, jolloin huomio kiinnitettin erityisesti ns. uniikkisävelmiin (sävelmä ainoastaan yhden tekstin yhteydessä). Näitä olikin ollut vuoden 1938 virsikirjassa yli puolet (221 kpl) sävelmien kokonaismäärästä (387 kpl). Komitea myös ehdotti, että ns. rinnakkaisävelmistä (eri sävelmillä sama teksti) luovuttaisiin ja jokaista virsitekstiä käytettäisiin vain yhden sävelmän yhteydessä. Yleisestä periaatteesta löytää sävelmälle useampia tekstejä jouduttiin kuitenkin tinkimään joidenkin ydinkoraaleiden kohdalla. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 25.)

Virsien melodia-ja rytmiasua komitea halusi tarkistaa ja palauttaa mahdollisuuksien mukaan alkuperäiseen muotoon. Tämä koski erityisesti vuoden 1938 virsikirjan ns. ydinkoraaleita, jotka oli muokattu tasatahtisiksi 1800-luvulla vallitsevien sävelmien yhdenmukaistamis-pyrkimysten takia. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 24-25.)

Tekstin ja sävelmän alkuperäinen tai totuttu yhteys oli tärkein peruste sävelmän valinnalle. Mahdollisia uusia sävelmätyyppejä olisi hengellinen laulu, uusi nuorten laulu ja uusi koraalityyppinen sävelmä. Nämä kaikki olivat puuttuneet vuoden 1938 virsikirjasta. Etsittäessä lasten ja nuorten virsien sävelmiä oli kiinnitettävä huomiota lasten ja nuorten musiikin kehitykseen. Omat vaatimuksensa ja ongelmansa tämän aineiston valinnalle asetti kuitenkin se, että virren oli kestettävä vuosikymmenien kulutusta ja nuorten musiikille oli juuri luonteenomaista nopea kehitys ja siitä johtuva lyhytkäyttöisyys. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 25-26.)

Komitea pyrki myös etsimään perinteisen säkeistömuotoisen virren rinnalle uusia muotoja, joista hyvänä esimerkkinä oli esilaulaja - seurakunta - muoto. Komitea arveli, että kyseisen muodon etuna olisi sen tuoma musiikillinen kiinnostavuus ja vaihtelu. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 26.)

3.2.3 Virsien poistamisen perusteet

Virsien karsimisen perusteita muotoillessaan virsikirjakomitea kiinnitti huomiota ensimmäiseksi virren vähäkäyttöisyyteen. Komitealla oli ollut käytettävissään joitakin selvityksiä virsien käytöstä. Laajimman tutkimuksen oli tehnyt Suomen kirkkokuoroliitto vuonna 1969 jäsenkuorojensa keskuudessa, josta ilmeni, että noin 130 virsitekstiä ja 70 sävelmää olivat olleet kuoroille kokonaan tuntemattomia. Kirkolliskokouksen käsikirjavaliokunta puolestaan huomautti, ettei pelkästään virren käytön määrällä voitaisi mitata virren arvoa ja käyttökelpoisuutta. Olisi myös otettava huomioon esimerkiksi sellaiset harvoin suoritettavat kirkolliset toimitukset, joihin sopivat virret eivät ole päivittäisessä käytössä.

Toiseksi komitea katsoi, että virsikirjan osastojen pitäisi olla laajuudeltaan sopivia ja sisällöltään tarpeeksi monipuolisia. Jos tietyn osaston virret olivat yhden ja saman kaavan mukaisia, olisi luovuttava osasta vanhaa aineistoa ja hankittava tilalle uusia virsiä, jotka valottaisivat osaston aihetta eri näkökulmista.

Virsien sisällön käyttökelpoisuus oli kolmantena perusteena. Komitea halusi poistaa sellaisia virsiä, joiden sisältö oli kristillisen uskon kannalta ohut ja tavanomainen. Komitea ehdotti poistettaviksi myös joitakin runsaasti käytettyjä virsiä, joiden sanoma oli jo tuttu kymmenistä muista virsistä.

Neljännessä kohdassa komitea puuttui sävelmällisiin tekijöihin. Tässä kohdassa viitattiin sävelmäuudistuksen periaatteeseen uniikkisävelmien poistamisesta. Jos komitea piti tällaisen virren tekstiä hyvänä ja säilyttämisen arvoisena, voitaisiin siihen yrittää löytää käyttökelpoisempi sävelmä.

Viides peruste käsitteli virren historiallista merkitystä. Olisiko jonkin virren arvo ja merkitys aikansa tulkkina niin suuri, että se pitäisi säilyttää? Komitea antoi esimerkkinä vuoden 1938 virsikirjan ainoan eestiläisen virren. Pitäisikö se poistaa, jos sen tilalle ei löydetäisi muita eestiläisiä virsiä?

(Virsikirjauudistuksen periaatteet, 1976, 20-21.)

Edellisten perusteiden lisäksi komitea totesi osamietinnössään, että virsien karsintatarve riippuisi sekä tulevan virsikirjan laajuudesta että uusien virsien määrästä. Koska vuoden 1938 virsikirjaa oli tarkoitus supistaa, komitea päätyi ehdotuksessaan 582 virren kokonaistavoitteeseen, joka oli 97 virttä vähemmän kuin vuoden 1938 virsikirjassa. Jos uusia virsiä haluttaisiin mukaan 100, vanhoja virsiä olisi poistettava yhteensä 197. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 21.)

3.2.4 Uusien virsitekstien valinnan perusteet

Uusien virsitekstien valinnassa oli otettava huomioon se tärkeä seikka, että virsikirja on nimenomaan käyttökirja, jonka on vastattava ajan tarpeisiin. Vuoden 1938 virsikirjasta puuttui erityisesti nuorten virsiä ja nykyajan teollisuusyhteiskuntaa koskettavia virsiä. Toisaalta näiden virsien valintaa vaikeuttaisi suuresti nuorten hengellisen musiikin nopea kehitys ja teollistunutta yhteiskuntaa käsittelevien virsien puute. Komitean mielestä tarvittaisiin lisää myös juhlapyhien virsiä, sakramentti-, toimitus- ja kodin virsiä, luontoa ja Jumalan luomistyötä koskettavia virsiä, luterilaista uskonkäsitystä vastaavia virsiä, lähetys- ja diakoniavirsiä, vapaa-aikaa ja vanhuutta käsitteleviä virsiä ja sairauteen, kuolemaan ja iankaikkisuuteen liittyviä virsiä. Myös virsikirjan kokonaisilmettä haluttiin siirtää uusien virsien avulla yksipuolisen subjektiivisesta kohti yhteisöllistä painotusta. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 22-23.)

Komitea aikoi hankkia osan uudesta virsimateriaalista kotimaisista ja ulkomaisista laulu- ja virsikokoelmista ja osan tilaustyönä (Suokunnas 1992, 160). Vuoteen 1976 mennessä komitea oli jo kiinnittänyt huomiota Saksan, Englannin ja Skandinavian maiden virsikokoelmiin. Aineistoa oli kertynyt myös mm. Skotlannista, Hollannista, USA:sta, Australiasta, Aasiasta ja Afrikasta. (Virsikirjauudistuksen periaatteet 1976, 24.)

Virsikirjauudistuksen periaatteet aiheutti ilmestyessään laajan ja kriittisen keskustelun lähes koko vuodeksi 1976 (Suokunnas 1992, 160). Palautetta tutkinut Pentti Miettinen totesi pro gradu-työssään (1979, 109), että keskustelu oli melko asiantuntematonta ja tunteenomaista. Kirjoituksissa ja kirjeissä arvosteltiin lähinnä sitä, että vanhoja virsiä aiottiin muuttaa ja modernisoida. Ehdotukseen uusien virsien mukaanottamisesta sen sijaan suhtauduttiin suopeammin, jopa niin positiivisesti, että komitealle tuli runsain määrin ihmisten ehdottamia virsiä ennenkuin se oli itse kerinnyt aloittaa omaa systemaattista uusien virsien keräämistä (Suokunnas 1992, 160).

Piispainkokous käsitteli komitean osamietintöä ja sen kanta siihen oli yleisesti ottaen myönteinen. Lausunnossaan piispainkokous erityisesti painotti, että arvioitaessa erityyppisen virsiaineiston soveltuvuutta ja käyttökelpoisuutta oli pidettävä huoli tunnustuksen säilymisestä luterilaisena. Kirkolliskokous hyväksyi osamietinnön marraskuussa 1976 huomioiden siihen tehdyt korjausehdotukset ja valtuutti komitean jatkamaan työtään hyväksyttyjen periaatteiden mukaisesti. (Vke 1984, 15.)

3.3 Kokeiluvihko Uusia virsiä 79

Uudistuksen periaatteiden selkiydyttyä virsikirjakomitea aloitti urakkansa toisen taipaleen. Vanhojen virsien muokkaustyö pitäisi saada laaja-alaisesti käyntiin ja valmistaa uusista virsistä kokeiluvihko seurakuntien käyttöön. (Suokunnas 1992, 161.)

Varsinainen muokkaustyö vaati laajemman organisaation. Ensimmäiseksi perustettiin teksti- ja musiikkijaosto, joista edelliseen kuuluivat Esa Santakari, filosofian maisteri Tauno Väinölä, Anna-Maija Nieminen, Niilo Rauhala ja Heikki Vaahtoniemi ja jälkimmäiseen Markku Kilpiö, Reijo Pajamo, professori Harald Andersèn ja dosentti T.Ilmari Haapalainen. (Vke 1984, 12.) Mainittujen henkilöiden lisäksi uudistustyö vaati useita runoilija-avustajia ja musiikin asiantuntijoita (Suokunnas 1992, 161). Uu-

distustyötä varten tarvittiin myös työvaliokunta, jonka tehtävänä oli sellaisten asioiden hoitaminen, jotka eivät kuuluneet teksti- ja musiikkijaostolle. Tällaisia asioita olivat esim. uusien virsien etsintä, virsien ryhmittely osastoihin aiheiden mukaan, virsien järjestyksen alustava määrääminen ja alkuperätietojen tarkistus ja merkintä. Vuonna 1977 komitea asetti lisäksi palauteryhmän, johon kuului 27 henkilöä eroten toisistaan ammattien, iän, hiippakunnan, seurakunnan ja kirkon piirissä ilmenevien hengellisten liikkeiden osalta. Komitean toisena palauteryhmänä toimi kirkolliskokouksen käsikirjavaliokunta. (Vke 1984, 12.)

Virsien muokkaustyö oli suuritöistä. Jokaista virttä käsiteltiin komiteassa moneen kertaan ja useissa eri ryhmissä ja elimissä ennenkuin ne olivat hyväksyttävissä virsikirjaehdotukseen. Seuraava kuvio (1) havainnollistaa virren käsittelyä yksinkertaisimmillaan. (Vke 1984, 13.)

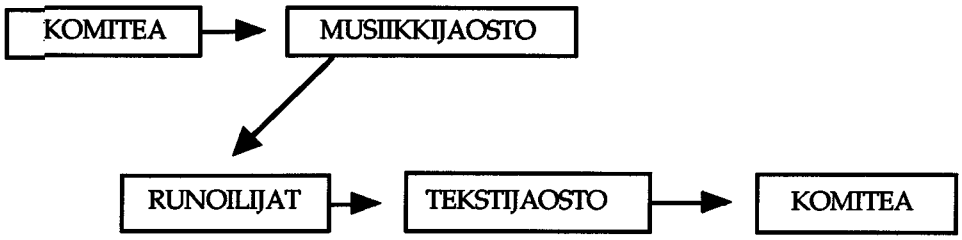

KUVIO 1 Virren käsittely yksinkertaisimmillaan (Vke 1984, 13.)

Useissa tapauksissa edellä esitetyt käsittelyvaiheet eivät kuitenkaan riittäneet. Jos aloite jostakin virrestä oli tullut komitean ulkopuolelta, se päätyi ensimmäiseksi työvaliokuntaan. Sieltä ko. virsi siirtyi komitealle ja edelleen musiikkijaostolle, joka neuvotteli ruotsinkielisen virsikirjakomitean kanssa yhteisistä sävelmistä ja joutui ehkä ottamaan selvää sävelmän alkuperästä ja sen käytöstä muissa luterilaisissa maissa. (Vke 1984, 13.)

Sävelmävalinnan- ja muodon varmistuttua virsi lähetettiin runoilijan käsittelyyn. Tekstijaosto käsitteli runoilijan ehdotuksen ja mikäli ei ollut tarvetta palauttaa sitä enää takaisin runoilijalle, muokattu teksti lähetettiin hyväksyttäväksi virsikirjakomitealle, jossa myös vahvistettiin sävelmäasuun

tehdyt ratkaisut. Virren kiertokulku saattoi jatkua vielä palauteryhmän käsittelyyn ja jos jotakin huomautettavaa löytyi, komitea korjasi virttä palauteryhmän ehdotuksen mukaisesti ennen lopullista hyväksyntää. (Vke 1984, 13.)

Tämän jälkeen tarkistettiin kauttaaltaan vielä sävelmän notaatio, virren paikka virsikirjan osastojaossa, alkuperämerkinnät ja tekijänoikeuksia koskevat tiedot. Virren muokkaustyöhön olivat voineet siten sisältyä jopa kaikki seuraavassa kuviossa (2) näkyvät vaiheet. (Vke 1984, 13-14.)

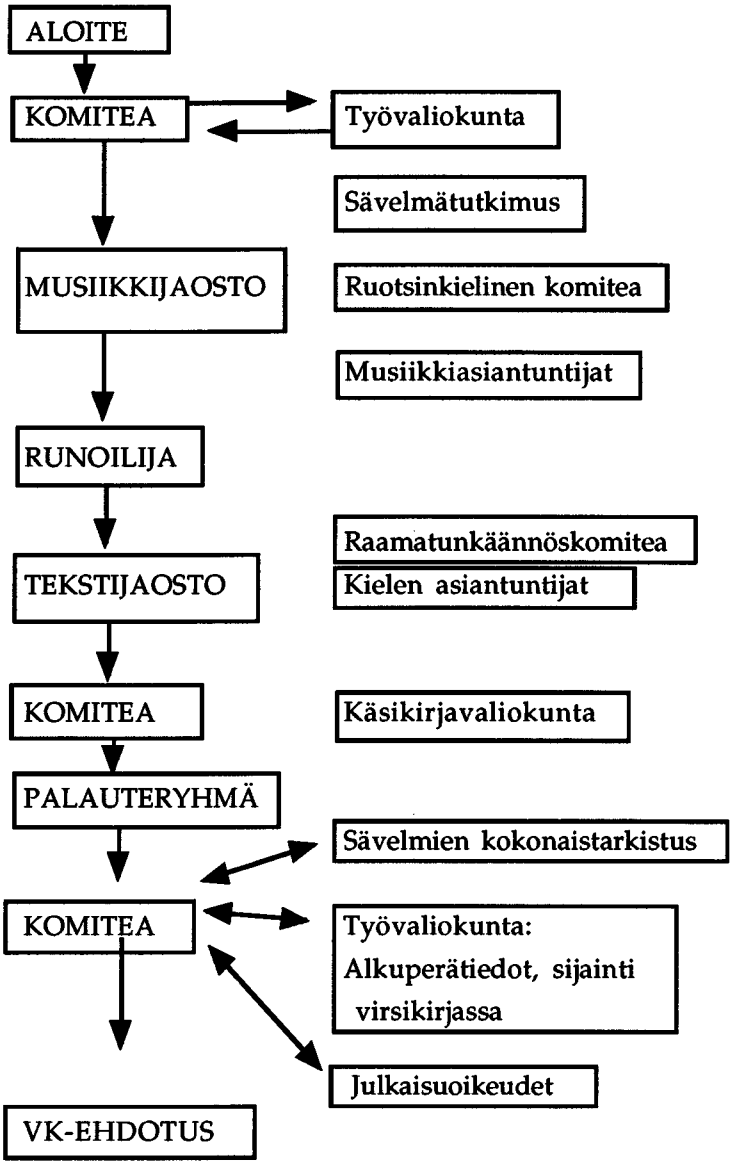

KUVIO 2 Virren käsittely monimutkaisimmillaan (Vke 1984, 14.)

Kesän alussa 1979 suuri yleisökin pääsi tutustumaan uudistustyön tuloksiin, kun komitean julkaisu Uusia virsiä 79 ilmestyi. Kokoelma sisälsi 87 eri virttä, joista vain kolme oli ollut käytössä vuoden 1938 virsikirjassa. Kokonaan uusia oli siis 84 virttä. Kokeiluvirsien teksteistä ja sävelmistä osa oli kerätty koti- ja ulkomaisista hengellisistä laulukirjoista tai eri kirkkojen virsikirjoista. Osaa virsistä ei oltu aikaisemmin julkaistu. Kokoelman tekstit ja sävelmät edustivat tarkoituksellisesti erilaisia tyylejä, jotta niiden käyttökelpoisuudesta ja soveltuvuudesta saataisiin palautetta. (Vke 1984, 15.)

Virsivihkosta käytettiin vähintään vuoden ajan 21 kokeiluseurakunnassa, minkä jälkeen seurakunnat antoivat kokoelmasta palautteen. Seurakuntien mielipiteistä selvisi, että uusien virsien suosio oli hyvin suuri ja niiden tarve ilmeinen. Seurakunnille kelpasi teksteistä ja sävelmistä sellaisinaan yli 70 %. (Vke 1984, 16.) Ilmapiiri oli myös muuttunut uudistuksen kannalta myönteisemmäksi. Ihmiset olivat ehkä tottuneet ajatukseen virsikirjan muuttumisesta ja päässeet itse tutustumaan komitean työn hedelmiin. (Suokunnas 1992, 161.)

3.4 Vuoden 1984 virsikirjaehdotus

Saatuaan Uusia virsiä 79-vihkon valmiiksi ja palautteen siitä seurakunnilta komitea jatkoi työtään muokkaamalla virsiä edelleen ja etsimällä puuttuvia uusia tekstejä ja sävelmiä. Nyt tavoitteena oli lopullinen virsikirjaehdotus. Komitean tiivis muokkaustyö painottui entistä enemmän tekstijaoston kahdelle päärunoilijalle, Anna-Maija Raittilalle ja Niilo Rauhalalle. (Suokunnas 1992, 162.)

Komitean lopullinen ehdotus uudeksi virsikirjaksi valmistui keväällä 1984, kaksi vuotta Virsikirjauudistuksen periaatteissa esitetystä aikataulusta jäljessä. (Suokunnas 1992, 162.) Ehdotuksessa oli vuoden 1938 virsikirjan 387

sävelmästä säilytetty 262 eli 69 prosenttia. Kirja sisälsi kaikenkaikkiaan 642 virttä, joista uusia virsitekstejä oli 187 ja uusia sävelmiä 106. (Anon 1984a.)

3.5 Ehdotuksesta hyväksytyksi virsikirjaksi

Virsikirjaehdotus tuli kokeilukäyttöön syksyllä 1984. Julkisuudessa keskusteltiin jälleen vilkkaasti arvioiden niin komitean virsikirjaehdotusta kuin koko uudistusta ja sen yksityiskohtia. Lehdistössä käydystä keskustelusta Kati Häkkinen (1987, 106) laati pro gradu-työnsä, jonka tuloksista ilmenee, että ihmiset toivoivat erityisesti tuttujen ja rakkaiden virsien säilymistä entisellään. Moni lisäksi katsoi, että virsikirjaa oli muokattu liian paljon. Tämä seikka ilmeni myös seurakunnilta saadussa palautteessa. Jopa 75 % seurakunnista piti virsitekstien muokkausta liian radikaalina ja sävelmäuudistuksesta tätä mieltä oli n. 60 % seurakunnista (Heino 1985, 24,29).

Kirkolliskokous asetti toukokuussa 1984 erityisen virsikirjavaliokunnan, jonka tehtävänä oli koota seurakunnilta, kansalta ja asiantuntijoilta saatu palaute ja sen pohjalta muodostaa kantansa virsikirjaehdotukseen. Työn tuloksena valiokunta halusi palauttaa n. 25 tunnetuinta ja käytetyintä virttä vuoden 1938 virsikirjan asuun. Näihin virsiin kuuluivat esimerkiksi *Enkeli taivaan lausui näin, Herraa hyvää kiittäkää* ja *Soi kunniaksi Luojan,* joihin komitean tekemät muokkausehdotukset täten raukesivat. Valiokunta teki siis myönnytyksiä ja otti taka-askeleita vuoden 1938 virsikirjan suuntaan. (Suokunnas 1992, 162-163.)

Virsikirjavaliokunnan tekemiin myönnytyksiin eivät kaikki komitean jäsenet olleet tyytyväisiä. Monet muutokset, joita valiokunta ja kirkolliskokous tekivät, tuntuivat komitean jäsenistä hätiköidyiltä ratkaisuilta ja uudistuksen periaatteisiin nähden linjattomilta. Komitealla ei edes ollut juuri mahdollisuutta esittää valiokunnalle ratkaisujensa perusteluja, sillä valiokunta työskenteli komiteaan nähden hyvin itsenäisesti. Toisaalta valiokunta tekemillään muutoksillaan mahdollisti sen, että uusi virsikirja lopulta hyväk-

syttiin lähes yksimielisesti ylimääräisessä kirkolliskouksessa 13.2. 1986 ja otettiin virallisesti käyttöön adventtina 1987. (Suokunnas 1992, 163.)

3.6 Uudistus kokonaisuutena ja valmiin virsikirjan tarkastelua

Virsikirjauudistus oli mittava ja aikaavievä prosessi. Helsingin pappeinkokouksen aloitteesta ehti kulua kaksikymmentä vuotta ennenkuin hyväksytty virsikirja otettiin käyttöön adventtina 1987.

Seppo Suokunnas, joka toimi komitean sihteerinä, toteaa artikkelissaan (1992, 164), että uudistuksen suuntaviivat olivat jatkuvassa käymistilassa prosessin aikana. Uudistustyön alussa nimittäin ajateltiin, että uudistuksen periaatteet ja teologia tulisi selvittää ennen varsinaiseen muokkaustyöhön ryhtymistä. Vähitellen kuitenkin havaittiin, että uudistuksen lopulliset linjat olisi vasta mahdollista tarkemmin hahmottaa muokkaustyön eri vaiheiden aikana. Myös mielipiteet eräistä asioista ajan kuluessa muuttuivat niin komitealla, kirkolliskokouksella kuin suurella yleisölläkin.

Palaute, joka saatiin komitean osamietinnöstä ja kokeiluvirsistä, osoitti, että muokkaajien olisi oltava varovaisia vanhojen virsien uudistamisessa. Lisäksi uusien virsien tarve havaittiin vieläkin suuremmaksi kuin komitean alunperin ajattelemat sata virttä. Komitea joutui muuttamaan myös sävelmien määrää koskevia käsityksiään. Virsikirjauudistuksen periaatteissa nimittäin todettiin, että virsimelodioiden määrää pitäisi vähentää seurakuntalaisten rajallisen oppimiskyvyn takia. Erityisesti ns. uniikkisävelmiä tulisi poistaa ja välttää sellaisten valitsemista. Tästä periaatteesta kuitenkin ajan kuluessa lähes kokonaan luovuttiin, kun kokeilujen pohjalta huomattiin seurakuntalaisten oppivan suurenkin määrän sävelmiä. (Suokunnas 1992, 165.)

Virsikirjakomitean tavoitteena oli alunperin pyrkiä sekä sävelmä- että teksimuokkauksessa suurempiin muutoksiin mihin lopulta oli mahdollisuutta. Toiset kritisoivat komiteaa muuttumisesta uudistusratkaisuissaan liian varovaiseksi ja toiset puolestaan kiittelivät lisääntyneestä viisaudesta ja kyvystä kuunnella ja ottaa huomioon käyttäjien mielipiteitä ja tarpeita. Selvää kuitenkin on, että varovaisimpia olivat kirkolliskokous ja käsikirjavaliokunta, joiden useat korjaukset varmasti helpottivat virsikirjan hyväksymistä, mutta eivät aina miellyttäneet virsikirjakomiteaa. (Suokunnas 1992. 165.)

Hyväksytty virsikirja supistui kirkolliskokouksen tehtävän mukaisesti, mutta aiottua vähemmän. Osamietinnössä (1976,21) tavoitteena oli vähentää virsien määrää 97 virrellä, mutta lopullisessa virsikirjassa se väheni vain 47 virrellä kokonaismäärän noustessa 632 virteen. Tämä muutos tavoitteissa johtui uusien virsien tarpeen kasvamisesta virsilauluinnostuksen myötä, minkä vuoksi uusia virsitekstejä otettiin mukaan enemmän kuin oli aluksi ollut tarkoitus. Uusia virsitekstejä vuoden 1986 virsikirja sisältää täten yhteensä 174, kun osamietinnön (1976, 21) tavoite oli sata. Vuoden 1938 virsikirjan aineistosta uuteen virsikirjaan tuli mukaan 458 virttä eli noin 75 % aineksesta. (Suokunnas 1992, 165.)

Yleensä suomalaisen virsikirjan sävelmistö on ollut tyylillisesti hyvin yhtenäinen painottuen saksalais-ruotsalaiselle 1500- ja 1600-lukujen klassiselle koraaliainestolle ja ns. suomalaiselle kansantoisintomateriaalille. Uudistustyössä pyrittiin tietoisesti murtamaan tämä yhtenäisyys ja laajentamaan sävelmistöpohjaa ja myös häivyttämään hengellisen laulun ja juhlavan jäykän koraalin välistä rajaa. Uusi virsikirja sisältää siten useita sellaisia jo suosituiksi tulleita hengellisiä lauluja, joita ei oltu aikaisemmin pidetty virsikirjaan sopivina. Mukaan on nyt myös päässyt esim. moderneja koraaleita, kansansävelmiä, nuorisoveisuja ja muutama negro spiritual. On lisätty erityisesti norjalaisten, anglosaksisten ja uusien suomalaisten virsirunojen määrää. Virsiä on myös Hollannista, Namibiasta, Unkarista, Virosta, Saksasta, Italiasta, Ruotsista ja Tanskasta. (Suokunnas 1992, 165-168.)

Uusi virsikirja on vanhaa kansainvälisempi ja ekumeenisempi. Se ulottuu ajallisesti ja maantieteellisesti laajemmalle ja on siksi epäyhtenäisempi kuin ennen. Virsikirjan teemat ovat monipuolistuneet ja kirjan käyttömahdollisuudet ovat parantuneet. Virret ovat lyhyempiä ja mukaan on päässyt selkeästi lapsille tarkoitettuja virsiä. Virsikirjan kokonaisilme on myös valoisampi korostaen aikaisempaa enemmän pääsiäisuskoa, varmuutta, ylistystä ja palvontaa. (Suokunnas 1992, 168.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Viimeisimmästä virsikirjauudistuksesta on aikaisemmin ilmestynyt seitsemän pro gradu-työtä, joiden aiheena on virsikirjauudistuksen saama palaute. Aihetta ovat erityisesti käsitelleet Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin opiskelijat, joiden töissä tutkitaan lähinnä seurakuntien antamaa palautetta vuoden 1984 virsikirjaehdotuksesta. Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa on puolestaan tehty tämän tutkimuksen kannalta merkittävät pro gradu-työt, joiden aiheena on lehdistössä käyty keskustelu virsikirjauudistuksesta. Erityisesti niiden rakenteesta ja analyysimenetelmistä on ollut suuresti hyötyä tämän tutkimuksen ongelmien ja aineiston hahmottamisessa ja analysoinnissa.

4.1 Lehdistötutkimukset

Kati Häkkisen pro gradu-työ Virsikirjauudistuskeskustelu maakuntien ykköslehdissä ja Kotimaassa vuosina 1984-1985 valmistui keväällä 1987. Häkkinen tutki uudistuksesta käytyä keskustelua 1.6.1984 - 30.9.1985 välisenä aikana, jolloin keskustelua herätti erityisesti virsikirjaehdotuksen ilmestyminen.

Häkkisen (1987, 15) tutkimustehtävänä oli ottaa selville, mitä ja miten paljon virsikirjauudistuksesta kirjoitettiin ja minkä luonteista keskustelu oli. Hänen tarkoituksenaan oli myös selvittää kirjoituksien määrien ja luonteen vaihtelevuus ja vertailla maakuntien lehtien ja Kotimaan keskusteluja. Tutkimusaineistoksi Häkkinen (1987, 16, 24) valitsi 12 maakuntien ykköslehteä ja Kotimaan, joka edusti kristillistä lehdistöä. Maakuntien päälehdet olivat Etelä-Saimaa, Etelän-Suomen Sanomat, Hämeen Sanomat, Kainuun Sanomat, Kaleva, Karjalainen, Keskisuomalainen, Lapin Kansa, Pohjalainen, Pohjolan Sanomat, Satakunnan Kansa ja Savon Sanomat. Tutkimusmenetelmänä Häkkinen (1987, 23-24) käytti sisällönerittelyä ja hän laati tutkimusaineiston pohjalta luokitusrungon, jonka avulla hän käsitteli aineistoa tilastollisesti. Häkkinen sovelsi tilastollisen tutkimusotteen lisäksi myös sanallista kuvailua.

Maakuntien päälehdissä ja Kotimaassa oli yhteensä 288 virsikirjauudistusta käsittelevää artikkelia, joista 212 luokiteltiin luokitusrungon avulla. Tutkimukseen mukaan otetut kirjoitukset ilmestyivät 1.6.1984 - 30.9.1985 välisenä aikana. Keskustelu käynnistyi pienimuotoisena ja melko neutraalina virsikirjaehdotuksen ilmestyessä kesäkuun alussa 1984. Kannanotot lisääntyivät syksyllä ja vilkkainta keskustelu oli joulukuusta 1984 helmikuuhun 1985, jolloin lehdissä julkaistiin 52 % uudistuskeskusteluun osaa ottaneista artikkeleista. (Häkkinen 1987, 103-104.)

Artikkeleissa otettiin useimmiten kantaa virsikirjauudistukseen ja sen yksityiskohtiin. Myös virsikirjaehdotusta arvioivia artikkeleita oli jonkin verran. Virsikirjaehdotus sai sitä arvioineissa artikkeleissa melko myönteisen vastaanoton, kun taas kirjoittajien suhtautuminen uudistukseen ja sen yksityiskohtiin oli enemmän kielteinen kuin myönteinen. Useimmat pitivät virsien muokkausta liian radikaalina ja toivoivat, että eniten käytetyt, tutut perusvirret säilytettäisiin vuoden 1938 asussa. (Häkkinen 1987, 104, 106, 108.)

Pentti Miettisen pro gradu-tutkielma Virsikirjauudistuskeskustelu lehdistössä vuonna 1976 on rakenteeltaan, analyysimenetelmiltään ja tutkimusaiheeltaan samantapainen kuin Häkkisen työ. Miettinen (1979, 16) selvitti tutkimuksessaan, miten lehtien palstoilla virsikirjan uudistamiseen ja sen yksityiskohtiin suhtauduttiin vuonna 1976, jolloin keskustelua herätti lähinnä virsikirjakomitean kyseisen vuoden alussa julkaisema osamietintö, Virsikirjauudistuksen periaatteet. Lisäksi Miettinen selvitti, minkälaisia näkökohtia puoltajat ja vastustajat toivat esiin, mitä asioita erityisesti painotettiin ja oliko keskustelussa havaittavissa jonkinlaisia ryhmittymiä.

Tutkimusaineisto koostui vuonna 1976 ilmestyneistä lehtikirjoituksista, jotka käsittelivät virsikirjauudistusta. Poimintoja tehtiin noin viidestäkymmenestä päivälehdestä, vajaasta kymmenestä kristillisestä lehdestä ja muutamasta viikkolehdestä. Artikkeleiden kokonaismäärä oli 203 kpl. Tutkimusmenetelmänä Miettinen käytti Häkkisen tavoin sisällönerittelyä laatien kirjoituksien pohjalta luokitusrungon ja tehden saaduista tuloksista ristiintaulukointeja ja laskien suoria jakautumia. (Miettinen 1979, 17-19.)

Miettisen (1979, 51) tutkielman tuloksista ilmenee, että virsikirjan uudistaminen sai myönteisen vastaanoton. Kantaaottaneista 32 % vastusti ja 68 % puolsi virsikirjauudistusta. Käydystä lehdistökeskustelusta Miettinen (1979, 109-110) toteaa, että sille oli tyypillistä tietynlainen tunteenomaisuus ja pinnallisuus. Miettisen mielestä yhteiskunnan elämänrytmin kiihtyminen sai ihmiset entistä enemmän turvautumaan johonkin tuttuun ja turvalliseen, vaikka se ei olisi ollut enää ajankohtaista ja käyttökelpoista. Tämän ja kirjoittajien asiantuntemattomuuden takia uudistuksen periaatteiden monipuolinen arviointi jäi keskustelussa taka-alalle kirjoittajien keskittyessä enemmän kysymykseen siitä, saako virsikirjaa uudistaa vai ei. Komitean osamietintöä puolestaan arvioineet kirjoittajat kiinnittivät eniten huomiota poistettavien virsien luetteloon sekä näytteisiin uusista ja muokatuista virsistä.

Myös Hellevirta (1988) ja Väisänen (1987) ovat tutkineet uudistuksesta käytyä lehdistökeskustelua, vaikka heidän tutkielmiensa pääkohde olikin seurakuntakyselyiden analysoiminen. Hellevirta (1988, 62, 67) on tutkinut lehtikirjoittelua aikavälillä 1983 - 1986 seuraavien lehtien palstoilla: Kotimaa, Kaleva, Savon Sanomat, Rauhan tervehdys, Uusi Suomi, Kainuun Sanomat, Liitto, Lapin Kansa, Länsi-Savo, Karjalainen, Itä-Savo, Pohjalainen, Iisalmen Sanomat, Savon Maa ja Karjalan Maa. Lehtikirjoituksia löytyi yhteensä 226 kpl, joista selvästi eniten (93 kpl) oli Kotimaassa. Väisänen (1987, 78-79) on puolestaan tutkinut Aamulehteä, Helsingin Sanomia ja Uutta Suomea syksyltä 1984. Kirjoituksien kokonaismäärä ei tutkimuksesta ilmennyt, mutta eniten artikkeleita oli ollut ilmeisesti Aamulehdessä.

Hellevirran ja Väisäsen lehdistötutkimuksien analyysimenetelmiä ei ole tarkemmin töissä selvitetty. Tuloksien raportointityylistä voidaan kuitenkin havaita, että analyysimenetelmänä on käytetty lähinnä sanallista kuvailua, jota on elävöitetty kirjoituksista otetuilla lainauksilla.

Hellevirran (1988, 64) ja Väisäsen (1987, 78) saamista tuloksista ilmenee, että useimmiten kirjoittajat valittelivat virsien sanoman väljähtymistä ja tuttujen virsien muuttamista. Hellevirta (1988, 66) oli myös analysoinut kirjoituksien ajoittumista ja ilmestymistiheyttä. Vilkkainta kirjoittelu oli vuoden 1984 lopulta vuoden 1985 alkupuolelle. Tulokset ovat Häkkisen (1987, 103) saamien tuloksien kanssa yhteneväiset.

4.2 Kyselytutkimukset

Virsikirjauudistusta on tutkittu erityisesti Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelmassa. Siellä on tehty viisi lopputyötä, joiden tutkimusaiheina on ollut eri hiippakuntien palaute komitean vuoden 1984 virsikirjaehdotuksesta. Näiden Sibelius-Akatemian lopputöiden lisäksi seurakuntien ehdotuksesta antamaa palautetta on tutkinut Harri Heino (1985)

Kirkon tutkimuskeskuksesta, joka on koonnut ja luokitellut Kirkkohallituksen seurakunnilta tilaamat lausunnot.

Kirkkomusiikin opiskelijoiden tutkimuksista neljä kuului osana Sibelius-Akatemiassa 1980-luvulla meneillä olleeseen projektiin, jonka tavoitteena oli selvittää virsikirjaehdotuksen vastaanottamista ja siihen suhtautumista kaikissa suomenkielisissä hiippakunnissa. Yhteisestä projektista johtuen nämä työt ovat rakenteeltaan ja lähestymistavaltaan pitkälti toistensa kaltaisia. Jokaisessa tutkielmassa käytettiin samaa Sibelius-Akatemian tutkimusryhmän laatimaa kyselylomaketta, joka sisälsi 41 virsikirjaehdotusta ja 10 väliaikaista koraalikirjaa *168 Koraalia* koskevaa kysymystä (Väisänen 1987, 6). Tammikuussa 1985 kyselylomake lähetettiin jokaisen seitsemän suomenkielisen hiippakunnan yhdeksään seurakuntaan ja vastaukset pyydettiin palauttamaan helmikuun 22:een päivään mennessä (Raatikainen 1988, 4). Seurakuntien yhteismääräksi tuli näin 63, joista kolmannes oli kaupunkiseurakuntia, kolmannes maaseutuseurakuntia ja kolmannes kokoelman Uusia virsiä 79 - kokeiluun vuonna 1979 osallistuneita seurakuntia (Väisänen 1987, 6).

Näiden neljän tutkielman tuloksista selviää, että hiippakunnat suhtautuivat kohtalaisen myönteisesti komitean virsikirjaehdotukseen. Korjaamisen varaa siitä kuitenkin löydettiin runsaastikin ja usein seurakunnat olivat keskenään eri mieltä mahdollisista parannuksista. Monet seurakunnat pitivät Kirkkohallituksen antamaa ehdotukseen tutustumisaikaa liian lyhyenä ja sen tähden useat seurakunnat arvelivat, että kirkolliskokous ei tule hyväksymään virsikirjaehdotusta ennenkuin siihen on tehty suuria muutoksia. Näin ajateltiin erityisesti Kuopion ja Oulun (Hellevirta 1988, 69), Helsingin ja Tampereen (Väisänen 1987, 85) ja Mikkelin hiippakunnissa ja Turun arkkihiippakunnassa (Raatikainen 1988, 52). Mikkelin ja Tampereen hiippakunnissa oli jopa useita sellaisia seurakuntia, joiden mielestä virsikirjaehdotusta ei tultaisi hyväksymään lainkaan (Raatikainen 1988, 52; Väisänen 1987, 85).

Seurakunnat pitivät erityisesti uusista virsistä ja vastustivat eniten tuttujen ja paljon käytettyjen virsien muutoksia (Hellevirta 1988, 69; Raatikainen 1988, 52; Myllymäki 1987, 62; Väisänen 1987, 85). Tämän vastaavan huomion teki myös Häkkinen (1987, 68) tutkiessaan uudistuksesta käytyä lehdistökeskustelua. Uusia sävelmätyyppejä seurakunnat pitivät useimmiten onnistuneina lukuunottamatta gregoriaanista laulua, jota vastustettiin eniten kaikissa hiippakunnissa (Hellevirta 1988, 69; Raatikainen 1988, 51; Myllymäki 1987, 61; Väisänen 1987, 84). Myllymäen (1987, 61) mielestä gregoriaanisen laulun saama vastustus todennäköisesti johtui sen vaikeudesta. Nuorten hengellisen musiikin lisäystä suuri osa seurakunnista piti tarpeettomana (Raatikainen 1988, 51; Väisänen 1987, 84). Mikkelin hiippakunnan seurakunnista kuitenkin 44 % toivoi enemmän nuorille suunnattuja virsiä, kun taas päinvastaista ilmapiiriä löytyi Turun arkkihiippakunnassa, jonka seurakunnista yksikään ei kaivannut nuorten musiikin lisäystä (Raatikainen 1988, 51).

Edellisten tutkimuksien lisäksi seurakuntien palautetta virsikirjaehdotuksesta ovat tutkineet Heino (1985) Kirkon tutkimuskeskuksesta ja Takala (1990) Sibelius-Akatemiasta. Heinon (1985, 7-8) tehtävänä oli eritellä ja tulostaa lausuntoja, joita seurakunnat Kirkkohallituksen pyynnöstä antoivat virsikirjaehdotuksesta. Takalan (1990, 7) tutkimus koostuu Turun arkkihiippakunnan lausuntojen analyysistä, joiden keräämiseen käytettiin samaista Kirkkohallituksen kyselyä. Takalan tutkimusta ei tässä yhteydessä tarkemmin käsitellä johtuen aiheen päällekkäisyydestä Heinon tutkimuksen kanssa.

Kyselyn olivat laatineet Kirkkohallitus ja Kirkon tutkimuskeskus. Aikaa lausuntojen antamiseen varattiin vuoden 1984 loppuun, mikä monelle seurakunnalle oli liian vähän. Tämän takia suuri osa lausunnoista saapuikin vasta määräajan jälkeen. Heinon selvitykseen ehti mukaan yhteensä 485 lausuntoa kokonaismäärän noustessa lopulta 491 lausuntoon. Kyselyssä pyydettiin seurakunnilta palautetta uudistuksen yksityiskohdista,

kuten virsien poistoista ja teksti-ja sävelmämuokkauksesta sekä myös yleisarviota virsikirjan rakenteesta, painoasusta, käyttökelpoisuudesta ja nykytilanteeseen soveltuvuudesta. (Heino 1985, 8, 24, 29, 51, 59.)

Kyselyn mukaan seurakunnat suhtautuivat kriittisimmin virsien tekstiuudistukseen. Jopa 75 % lausunnon antajista katsoi, että tekstejä oli muokattu liian paljon. Ainoastaan 11 % seurakunnista oli tyytyväisiä tehtyyn muokkaustyöhön. Erityisesti Turun arkkihiippakunnassa ja Helsingin hiippakunnassa kieliuudistusta arvosteltiin voimakkaasti. Seurakunnat moittivat usein lausunnoissaan virsitekstien muuttumista arkipäiväiseksi asiakieleksi, mikä oli köyhdyttänyt virsien sanomaa. Uudistamista oli tehty vain uudistamisen ilosta ja varsinkin tutuimmat virret (esim. Enkeli taivaan, Maa on niin kaunis jne.) olisi pitänyt jättää rauhaan. Lisäksi useiden seurakuntien mielestä lyhyet persoonapronominit (esim mä, sä, sun, mun) kuuluvat hyvään ja normaaliin kieleen eikä niiden poistaminen näin ollen olisi ollut tarpeellista. (Heino 1985, 24, 28-29.)

Myös sävelmäuudistus sai osakseen suurta arvostelua. 60 % seurakunnista katsoi sävelmiä muokatun liikaa. Sävelmäuudistukseen tyytyväisiä oli 26 % lausunnon antajista, lähinnä Mikkelin ja Helsingin hiippakunnissa. Seurakunnat pitivät monesti huonona ratkaisuna tutun, usein ulkoalauletun sävelmän pieniä muutoksia, jotka vaikeuttavat veisaamista paljon suhteessa muutoksista saatuun hyötyyn. Myönteisinä asioina seurakunnat pitivät rytmin muuttumista paremmaksi ja säerajaongelmien poistumista. (Heino 1985, 29, 32.)

Seurakunnilta pyydettiin myös yleisarviota virsikirjaehdotuksen soveltuvuudesta sen hetkisen kirkon tilanteen ja varttuvan sukupolven kannalta. Seurakuntien mielipiteet erkanivat etenkin ensimmäisessä kysymyksessä. 32 % seurakunnista suhtautui ehdotukseen varauksellisen myönteisesti tai ainakin piti sitä vuoden 1938 virsikirjaa parempana. Kuitenkin lähes yhtä monen (29 %) seurakunnan arvio virsikirjaehdotuksen soveltuvuudesta sen hetkiseen tilanteeseen oli varsin kriittinen ja täysin sopimattomana sitä piti 11 % seurakunnista. Sen sijaan selvästi myönteisemmin suhtauduttiin

ehdotuksen soveltuvuuteen varttuvan sukupolven kannalta. Täysin myönteisiä ja varauksellisen myönteisiä oli yli puolet seurakunnista. Pitää kuitenkin huomioida, että 32 % jätti vastaamatta tähän kysymykseen. (Heino 1985, 59, 62.)

4.3 Muut tutkimukset

Lopuksi käsitellään vielä kahta Sibelius-Akatemiassa tehtyä lopputyötä, joissa on tutkittu vuoden 1986 virsikirjan käyttöä. Stephen Evansin (1991, 8) tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten paljon hyväksytyn virsikirjan uusia tekstejä ja sävelmiä oli otettu käyttöön kuuden Turun arkkihiippakuntaan kuuluvan seurakunnan pääkirkkojen jumalanpalveluksissa adventista 1987 tuomiosunnuntaihin 1989. Kristiina Nurmi (1989, 46) puolestaan pyrki selvittämään, kuinka laajasti uuden virsikirjan virsiä ja osastoja käytettiin Malmin siunauskappelissa kirkkovuoden 1987-1988 aikana.

Tuloksista Evans (1991, 93) toteaa, että ensimmäinen käyttövuosi oli selvästi kokeilukausi. Seuraavana vuonna uusia virsiä käytettiin enemmän, mutta samalla valinta kohdistui usein vain tiettyihin virsiin, jolloin valikoima pysyi ennallaan tai jopa supistui. Nurmen (1989, 4) tutkielmasta selvisi, että kirkkovuoden aikana käytettiin yli neljännestä koko virsikirjan materiaalista. Tämä on Nurmen mielestä yllättävänkin paljon, sillä uusi virsikirja oli vasta otettu käyttöön. Tässä yhteydessä Nurmi kuitenkin huomautti virsien käytön epätasaisuudesta, sillä suurinta osaa virsistä käytettiin vain muutamia kertoja, kun taas joitakin hyvinkin useasti.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimustehtävä

Virsikirjauudistusta koskeva tutkimus on painottunut joitakin poikkeuksia lukuunottamatta lähinnä vuosina 1983-1985 käydyn lehtikirjoittelun ja virsikirjaehdotuksesta saadun palautteen analysoimiseen. Virsikirjan hyväksymistä seurannut mielipidekirjoittelu on siten jäänyt kokonaan tutkimatta. Kirjoittelua virsikirjan hyväksymisen jälkeen tuskin kuitenkaan esiintyisi samassa laajuudessa kuin vuosina 1984-1985, jolloin ihmisillä oli vielä mahdollisuus vaikuttaa tulevan virsikirjan sisältöön. Virsikirjan hyväksymisen jälkeisen keskustelun tutkiminen kuitenkin mahdollistaa vertailun virsikirjaehdotuksen ja uuden virsikirjan saamien yleisöpalautteiden välillä.

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten virsikirjauudistusta on arvioitu neljässä kristillisessä lehdessä vuosina 1984-1985 verrattuna uudistuksesta käytyyn keskusteluun samoissa lehdissä vuosina 1987-1988. Tarkoituksenani on siis tutkia kahden eri aikana käydyn lehdistökeskusteluiden luonteita ja yrittää löytää niiden väliltä mahdollisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Keskusteluiden luonteita tutkiessani haluan selvittää, miten kirjoittajat suhtautuivat virsikirjan uudistamiseen, sen yksityiskohtiin

ja osa-alueisiin (teksti-ja sävelmämuokkaus, virsikirjan karsiminen, uudet virret, uudistuksen kustannukset ja aikataulu), missä suhteessa uudistuksen osa-alueet saivat artikkeleissa huomiota, mitä näkökohtia vastustajat ja kannattajat toivat esiin ja mitä asioita erityisesti painotettiin. Lisäksi kiinnitän huomiota kirjoituksien määrään, ajoittumiseen ja artikkelityyppeihin.

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuslehdiksi on valittu neljä kristillistä lehteä, Kotimaa, Kirkko ja Kaupunki, Sana ja Tampereen kirkkosanomat. Kotimaa ja Kirkko ja Kaupunki on valittu niiden laajalevikkisyyden vuoksi, Sana edustaa herätysliikkeen (Kansan Raamattuseura) lehteä ja Tampereen kirkkosanomat maakunnallista kristillistä lehdistöä. Aineisto on rajattu koskemaan pelkästään kristillisiä lehtiä seuraavien syiden takia. Ensinnäkin julkista keskustelua on käsitelty jo neljässä (Miettinen 1979, Häkkinen 1987, Hellevirta 1988, Väisänen 1987) tutkielmassa, joiden tutkimusaineisto oli pääasiassa koottu ns. maallisista lehdistä. Toiseksi voidaan Miettisen (1979, 1) saamiin tuloksiin nojautuen ja myös yleisestikin olettaa, että luterilaista kirkkoa koskevan aiheen ollessa kyseessä merkittävin osa kirjoittelusta olisi juuri kristillisissä lehdissä. Kolmanneksi tämän työn pitkä tutkimusaika (neljä vuotta) ja tutkimuslehtien laajalevikkisyys mahdollistavat tutkimukseen tarvittavan artikkelimäärän saamisen kokoon jo neljästä lehdestä. Lisäksi on muistettava, että tutkimusongelman tärkeimpänä tavoitteena on juuri kahden eri ajankohtaan sijoittuvan keskustelun vertailu eikä suinkaan tuottaa yleispätevää tietoa koskien koko Suomea.

Tutkimusaineistoa koottaessa huomio kohdistui kantaaottaviin kirjoituksiin, joiksi luokiteltiin yleisönosaston kirjoitukset, pääkirjoitukset, kolumnit, pakinat ja ns. muut kirjoitukset, joilla tarkoitetaan muualla kuin yleisönosastossa julkaistuja artikkeleita, joita kuitenkaan lehden toimitus ei ole tuottanut. Uutiset jätettiin neutraalin luonteensa takia tutkimusaineiston ulkopuolelle ja niitä käytettiin ainoastaan tietolähteenä. Tutkimusaika al-

kaa vuodesta, jolloin keskustelu joko virsikirjaehdotuksen (1984) tai uuden virsikirjan ilmestymisen (1987) vuoksi heräsi, ja se päättyy seuraavaan vuoteen. Tutkimusaika on riittävä verrattuna Miettisen ja Häkkisen tutkimusaikoihin: Miettisellä (1979, 16) vuosi 1976 ja Häkkisellä (1987, 15) ajanjakso 1.6.1984 - 30.9.1985. Kaikki ko. lehtien vuosikerrat vuosilta 1984-1985 ja 1987-1988 selattiin siten systemaattisesti läpi varmistuen näin siitä, että kaikki tutkimukseen liittyvät artikkelit saatiin kerätyksi talteen.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä on käytetty Veikko Pietilän (1976) kehittelemää sisällönerittelyä. Havainto- ja luokitusyksikkönä on käytetty yhtä lehtiartikkelia. Tutkimusaineiston pohjalta on rakennettu luokitusrunko, joka muodostuu 60 muuttujasta eli sisältöluokasta. Muuttujien saamat arvot on ilmoitettu sulkeissa välittömästi niiden jäljessä.

Luokitusrunko on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäinen sisältää identifiointimuuttujat, joita ovat lehti, päiväys ja artikkelityypit (luokitusrungon ryhmä I). Toiseen osaan kuuluvat sisältöluokat kuvaavat yleistä suhtautumista virsikirjakomiteaan ja virsikirja-uudistukseen sekä selvittävät kirjoittajien näkemyksiä virsikirjan merkityksestä ja sen uudistamisen vaikutuksista (luokitusrungon ryhmät II ja III). Kolmas osa sisältää ne muuttujat, jotka havainnollistavat kirjoittajien suhtautumista uudistuksen yksityiskohtiin (luokitusrungon ryhmät IV-VIII).

Luokittelutulokset on purettu laskemalla jokaisen sisältöluokan kohdalta, kuinka monessa artikkelissa on otettu kantaa kyseisen luokan asiaan. Tämän jälkeen sisältöluokkien kohdalta on laskettu prosentit, joita on käytetty keskustelujen vertailussa apuna. Analyysissä on sovellettu myös sanallista kuvailua, ja sitä on elävöitetty liittämällä mukaan kirjoituksista otettuja lainauksia.

6 YLEISKATSAUS LEHTIKIRJOITUKSIIN

6.1 Kirjoituksien määrä

Lehtiartikkeleita oli yhteensä 128 ja ne jakaantuivat neljän lehden kesken taulukossa 1 esitetyllä tavalla.

TAULUKKO 1 Artikkeleiden jakaantuminen lehtien kesken

Lehti	1984-85	1987-88	yhteensä
1. Kotimaa	44	16	60
2. Kirkko ja Kaupunki	26	7	33
3. Sana	20	9	29
4. Tampereen kirkkosanomat	1	5	6
yhteensä	91	37	128

Vuosina 1984-1985 ilmestyi 71,1 % ja vuosina 1987-1988 28,9 % kaikista tutkimukseen mukaan otetuista artikkeleista. Vaikka ennen tutkimusaineiston keruuseen ryhtymistä arvelinkin, että uudistuskeskustelu tulisi todennäköisesti painottumaan vuosiin 1984-1985, keskustelun vilkkaus vuosina 1987-1988 yllätti. Virsikirjahan oli jo tuolloin valmis, eikä sen sisältöön pystynyt enää vaikuttamaan. Tämä tulos kertoo jotakin siitä, miten merkittävä

ja huomiotaherättävä operaatio virsikirjan uudistaminen oli. Mielenkiintoista oli myös havaita Tampereen kirkkosanomissa julkaistujen kirjoituksien voimakas lisääntyminen samaan aikaan, kun kolmessa muussa lehdessä niiden määrä pieneni ratkaisevasti. Vähintäänkin yhtä kiinnostava huomio oli ko. lehdessä käydyn keskustelun vähyys (vain yksi artikkeli) vuosina 1984-1985, jolloin puolestaan muissa lehdissä mielipiteidenvaihto oli runsaimmillaan.

6.2 Kirjoituksien ajoittuminen

Kirjoituksien ajoittumisissa on havaittavissa yhtäläisyyksiä ajanjaksojen välillä. Keskustelun vilkkain vaihe painottui kummassakin jaksossa selvästi syyskuun ja helmikuun välille. Kyseisellä aikavälillä julkaistiin 63 % vuosien 1984-1985 artikkeleista ja jopa 78 % vuosien 1987-1988 kirjoituksista. Vastaavan havainnon tekivät myös Häkkinen (1987, 103) ja Hellevirta (1988, 66) tutkiessaan vuosien 1984-1985 keskustelua.

TAULUKKO 2 Artikkeleiden ajoittuminen ja määrä vuosina 1984-1985

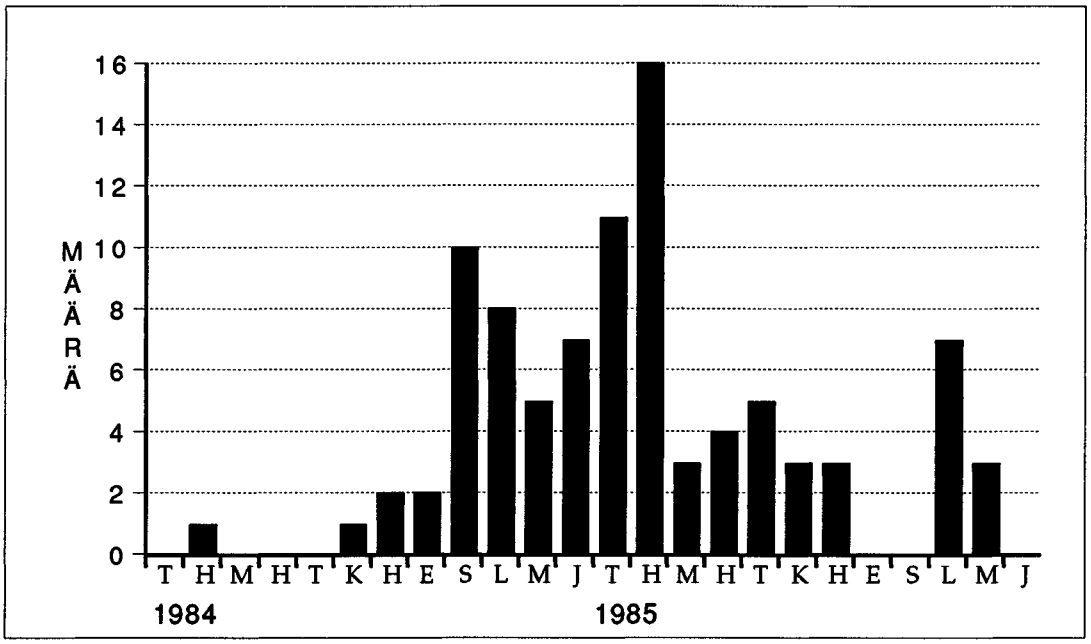

Jos kiinnitetään lisäksi tarkemmin huomiota lehtikirjoituksien ilmestymistiheyteen, voidaan havaita selviä kytkentöjä virsikirjauudistuksen eri vaiheisiin. Virsikirjaehdotus tuli seurakuntien kokeilukäyttöön vuoden 1984 syksyllä, mikä näkyi syyskuussa selvänä mielipidekirjoituksien lisääntymisenä. Pian sen jälkeen uudistuksen saama huomio tasaantui hieman, kunnes vuoden 1985 alusta lähtien kannanottoja oli taas selvästi enemmän. Keskustelu oli vilkkainta helmikuussa vuonna 1985. Mielipiteenvaihdon piristymiseen vuoden 1985 alusta vaikutti ehkä se, että virsikirjaehdotus oli vasta vuoden alkuun mennessä ehtinyt levitä riittävän laajasti seurakuntalaisten keskuuteen. Toinen seikka voi olla Sibelius-Akatemian tammikuussa seurakuntiin lähettämä kysely, joka toi virsikirjan arvioimisen taas syksyn seurakuntakyselyn jälkeen ajankohtaiseksi. Maaliskuussa 1985 artikkeleiden määrä romahti ja jatkui kohtalaisena keskeytyen elo- ja syyskuun ajaksi. Lokakuussa kirkolliskokouksen asettama virsikirjavaliokunta julkisti oman ehdotuksen uudeksi virsikirjaksi, mikä vaikutti myös mielipidekirjoittelun vilkastumiseen uudelleen loka- ja marraskuun ajaksi.

TAULUKKO 3 Artikkeleiden ajoittuminen ja määrä vuosina 1987-1988

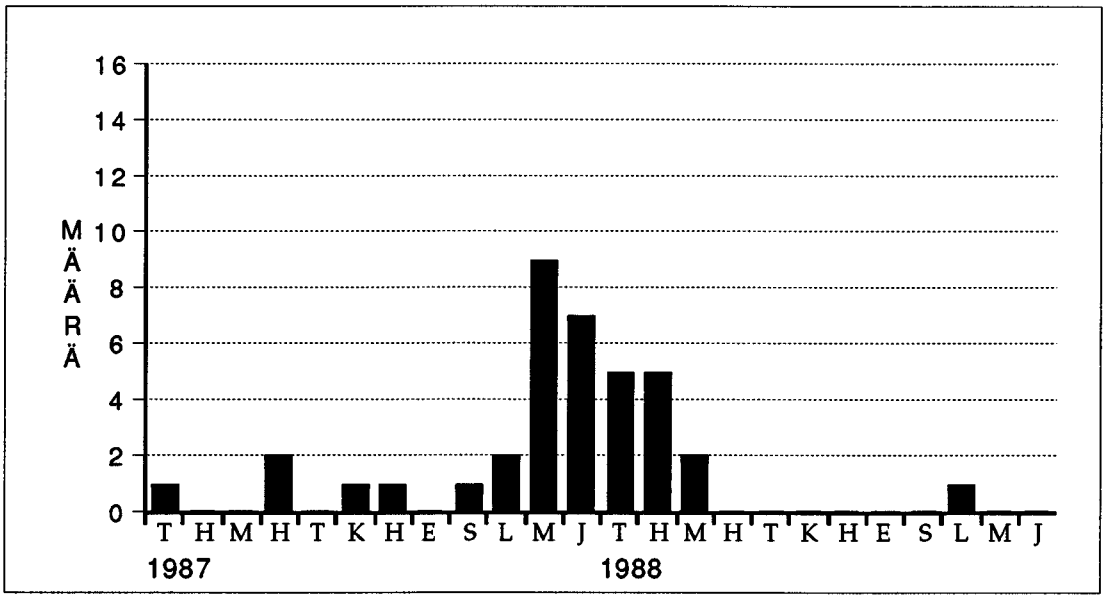

Myös vuosien 1987-1988 lehtikirjoittelun määrän vaihteluista voi tehdä vastaavanlaisia havaintoja. Vuoden 1987 ensimmäisellä puoliskolla keskustelu oli hyvin vähäistä. Vaisuun lehtikirjoitteluun vaikutti lähinnä se,

ettei hyväksyttyä virsikirjaa ollut vielä saatavilla. Virsikirjan ilmestyminen syksyllä 1987 piristi kirjoittelua, joka oli vilkkaimmillaan marraskuussa juuri ennen virsikirjan virallista käyttöönottoa. Keskustelu jatkui innokkaana vielä vuoden 1988 kolmen ensimmäisen kuukauden ajan lakaten sitten lähes kokonaan. Viimeinen tähän tutkimukseen mukaan otettu artikkeli ilmestyi lokakuussa 1988.

6.3 Artikkelityypit

Lehtikirjoitukset jakaantuivat viiteen eri artikkelityyppiin, jotka selviävät taulukoista 4 ja 5. Molempien ajanjaksojen aikana lehtiartikkeleita julkaistiin eniten yleisönosastoissa, jonne keskustelu oli varsinkin vuosina 1984-1985 lähes kokonaan painottunut. Vuosina 1987-1988 uudistusta alettiin arvioida aikaisempaa enemmän pääkirjoituksissa, kolumneissa ja ns. muissa kirjoituksissa. Yleisönosastossa käyty keskustelu puolestaan väheni, mikä todennäköisimmin johtui siitä, että uudistustyö oli saatu jo päätökseen ja virsikirja hyväksytytty. Tästä huolimatta uudistuskeskustelun paino pysyi myös vuosina 1987-1988 mielipidepalstoilla.

TAULUKKO 4 Artikkelityypit vuosina 1984-1985

Tyyppi	Määrä	Prosentti
1. Yleisönosasto	78	85,7 %
2. Pääkirjoitus	6	6,6 %
3. Kolumni	1	1,1 %
4. Pakina	-	-
5. Muu kirjoitus	6	6,6 %
yhteensä	91	100 %

TAULUKKO 5 Artikkelityypit vuosina 1987-1988

Tyyppi	Määrä	Prosentti
1. Yleisönosasto	19	51,4 %
2. Pääkirjoitus	7	18,9 %
3. Kolumni	3	8,1 %
4. Pakina	1	2,7 %
5. Muu kirjoitus	7	18,9 %
yhteensä	37	100 %

7 SISÄLLÖN ANALYYSI

Lehtikirjoituksien analyysissä käytettiin artikkeleiden pohjalta laadittua luokitusrunkoa (kts. liite), jonka avulla kahden ajanjakson lehdistökeskusteluita vertailtiin keskenään. Uudistuksesta esitetyt näkemykset käsittelivät uudistusta yleisesti (luokitusrungon ryhmä II), virsikirjan merkitystä ja sen uudistamisen vaikutuksia (ryhmä III) ja uudistuksen osa-alueita (ryhmät IV-VIII). Samassa artikkelissa saatettiin ottaa kantaa useaankin luokitusrungon ryhmään. Osa-alueista esitetyt mielipiteet voitiin jakaa niiden tarpeellisuutta ja oikeutusta yleisesti pohtiviin (luokitusrungon kysymykset nrot 19, 32, 39, 46) ja niiden onnistuneisuutta arvioiviin (kysymykset nrot 20-21, 33-34, 40-41, 47-48) näkemyksiin. Artikkeli saattoi sisältää molempia kannanottoja.

Artikkeleita analysoitaessa oli erityisesti varottava menemästä tulkinnoissa liian pitkälle ja näkemästä kirjoitusta liian negatiivisessa valossa. Tämä oli vaarana etenkin luokitusrungon viidennessä kysymyksessä. Tähän kohtaan luokitsemisen edellytyksenä oli nimenomaan se, että artikkelista piti jollakin tavoin ilmetä kirjoittajan yleinen kanta koko uudistukseen ja sen tarpeellisuuteen. Jos kirjoittaja vain ilmaisi ärtymyksensä jonkin hänelle rakkaan virren poistamisesta tai muokkaamisesta, olisi tällöin ollut perusteetonta tulkita hänen vastustavan yleisesti virsikirjan uudistamista. Vastaavanlainen ongelmakohta löytyi luokitusrungon neljän (IV, V, VI, VII) ryhmän kolmen ensimmäisen kysymyksen kohdalla. Jos kirjoittaja ainoastaan

arvioi virsikirjaehdotukseen tehtyä tekstimuokkausta (kysymys nro 20) ilman, että pohti yleisesti tekstimuokkauksen tarpeellisuutta ja oikeutusta (kysymys nro 19), kirjoittajan katsottiin ottavan kantaa ainoastaan kysymykseen nro 20.

7.1 Huomion jakautuminen uudistuksen osa-alueiden kesken

Taulukoista 6 ja 7 selviää se, missä suhteessa kirjoittajia kiinnostivat uudistuksen eri osa-alueet molempina ajanjaksoina. Suurimmassa osassa artikkeleita otettiin kantaa useaankin osa-alueeseen.

TAULUKKO 6 Osa-alueiden saama huomio vuosina 1984-1985

Osa-alue	Määrä	Prosentti
1. Tekstimuokkaus	53 kpl/91	58,2 %
2. Uudet virret	39 kpl/91	42,9 %
3. Sävelmämuokkaus	19 kpl/91	20,9 %
4. Uudistuksen kustannukset ja aikataulu	19 kpl/91	20,9 %
5. Virsien poistot	18 kpl/91	19,8 %

TAULUKKO 7 Osa-alueiden saama huomio vuosina 1987-1988

Osa-alue	Määrä	Prosentti
1. Tekstimuokkaus	17 kpl/37	45,9 %
2. Uudet virret	10 kpl/37	27,0 %
3. Sävelmämuokkaus	7 kpl/37	18,9 %
4. Virsien poistot	3 kpl/37	8,1 %
5. Uudistuksen kustannukset ja aikataulu	1 kpl/37	2,7 %

Kirjoittajat olivat kumpanakin ajanjaksona selkeästi eniten kiinnostuneita tekstien muokkaamisesta. Vastaavan tuloksen olivat saaneet myös Häkkinen (1987, 65) ja Miettinen (1979, 70). Tekstien uudistamisen kiinnostavuus on toisaalta ymmärrettävää, kun kyseessä on uskonnollinen runous. Muu-

tenkin kolmen ensimmäisen osa-alueen järjestys oli molempina ajanjaksoina sama, kun taas eroja löytyi virsien poistojen ja uudistuksen kustannuksien ja aikataulun järjestyksissä. Lisäksi on pantava merkille näiden osa-alueiden saaman huomion voimakas väheneminen vuosina 1987-1988, jolloin kirjoittajien kiinnostus erityisesti uudistuksen kustannuksia ja aikataulua kohtaan hiipui lähes kokonaan.

Mikäli tarkastellaan osa-alueiden saamaa huomiota vuodesta 1976 vuoteen 1988 tämän tutkimuksen sekä Häkkisen ja Miettisen tuloksien pohjalta, voidaan havaita, että kolmen ensimmäisen osa-alueen järjestys on pysynyt muuttumattomana vuosina 1984-1985 ja 1987-1988. Suurin ero osa-alueiden järjestyksissä on löydettävissä vertailemalla vuonna 1976 ja vuosina 1987-1988 virsien poistamisen saaman huomion määriä. Miettisen (1979, 70) tuloksista nimittäin ilmenee, että vuonna 1976 virsien karsimiseen otti kantaa 55,7 % kirjoittajista, mikä nosti kyseisen osa-alueen toiseksi heti tekstimuokkauksen jälkeen. Vuosina 1987-1988 virsien poistaminen kiinnosti ainoastaan 8,1 % kirjoittajista, mikä pudotti osa-alueen neljännelle sijalle. Vuonna 1976 asian saama suuri huomio saattaisi osaksi selittyä komitean osamietinnössä julkaistulla listalla, joka sisälsi 197 poistettaviksi ehdotettua virttä. Tästä luettelosta jokainen asiasta kiinnostunut oli pystynyt helposti tarkistamaan, oliko mahdollisesti jokin omista tutuista virsistä joutunut poistettavien listalle. Miksi sitten vuosina 1987-1988 kirjoittajien kiinnostus kyseiseen osa-alueeseen oli ollut niin vähäistä? Siihen ehkä vaikutti vuosien 1987-1988 keskustelulle tyypillinen innostunut ja tulevaisuuteen suuntautunut ilmapiiri, jonka vallitessa kirjoittajien oli luonnollisempaa keskittyä uuden virsikirjan sisältöön ja sen käyttömahdollisuuksiin kuin siihen, mitä virsikirjasta oli uudistuksen takia jäänyt pois.

Uudistuksen osa-alueiden lisäksi kirjoittajat ottivat molempina ajanjaksoina kantaa yleisesti uudistukseen, sen tarpeellisuuteen ja virsikirjakomiteaan sekä myös pohtivat virsikirjan merkitystä ja sen uudistamisen vaikutuksia (luokitusrungon ryhmät II ja III). Vuosina 1984-1985 virsikirjakomiteaan ja uudistukseen otti kantaa 74,7 % ja vuosina 1987-1988 ainoastaan 37,8 % kirjoittajista. Tästä tuloksesta voidaan päätellä se, että kirjoittajat oli-

vat hyväksyneet ajatuksen virsikirjan uudistamisesta ja olivat ennemmin kiinnostuneita muokkaustyön tuotoksesta. Virsikirjan merkitystä ja sen uudistamisen vaikutuksia käsitteli molempina ajanjaksoina noin kolmannes kirjoittajista.

7.2 Suhtautuminen virsikirjakomiteaan ja virsikirjauudistuksen tarpeellisuuteen

Luokitusrungon ryhmä numero kahden tavoitteena oli tutkia kirjoittajien yleistä suhtautumista virsikirjakomiteaan, uudistukseen ja sen tarpeellisuuteen ja kartoittaa kirjoittajien niistä esittämiä näkemyksiä. Tällainen ns. yleinen osa oli tarpeellinen, koska hyvin monet kirjoittajien mielipiteet uudistuksesta liikkuivat niin yleisellä tasolla, jotta ne olisi voitu luokitella kuuluvaksi johonkin uudistuksen osa-alueen piiriin.

Vuosina 1984-1985 ilmestyneistä artikkeleista 74,7 % sisälsi kannanottoja komiteasta, uudistuksesta ja sen tarpeellisuudesta, kun taas vuosina 1987-1988 mielipiteitä niistä esitti vain 37,8 % kirjoittajista. Vuosina 1984-1985 ilmeni kantaaottaneista kirjoittajista neljäviidesosan suhtautuminen uudistukseen ja runsas kolmannes esitti mielipiteitä virsikirjakomiteasta. Vuosina 1987-1988 tilanne muuttui siten, että kaikissa tähän sisältöluokkaryhmään luokitelluissa artikkeleissa esitettiin näkemyksiä uudistuksesta yleisesti ja vain viidesosassa oltiin kiinnostuneita komiteasta.

TAULUKKO 8 Kirjoittajien suhtautuminen virsikirjauudistukseen ja sen tarpeellisuuteen vuosina 1984-1985

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	26	47,3 %
2. Melko kielteinen	9	16,4 %
3. Neutraali	2	3,6 %
4. Melko myönteinen	3	5,4 %
5. Erittäin myönteinen	15	27,3 %
yhteensä	55	100,0 %

Kirjoittajien näkemykset (taulukko 8) uudistuksesta olivat selvästi kielteisiä vuosina 1984-1985, jolloin 63,7 % kirjoittajista suhtautui siihen vähintään melko kielteisesti. Kielteisen puolen vastapainoksi suunnilleen kolmannes kirjoittajista suhtautui uudistukseen vähintään melko myönteisesti. Mikäli verrataan näitä tuloksia vuosiin 1987-1988 (taulukko 9), huomataan, että vähintään melko myönteisten kannanottojen määrä oli kasvanut 64,3 %:iin ja kielteisten laskenut 28,6 %:iin.

TAULUKKO 9 Kirjoittajien suhtautuminen virsikirjauudistukseen ja sen tarpeellisuuteen vuosina 1987-1988

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	4	28,6 %
2. Melko kielteinen	-	-
3. Neutraali	1	7,1 %
4. Melko myönteinen	1	7,1 %
5. Erittäin myönteinen	8	57,2 %
yhteensä	14	100,0 %

Vuosina 1984-1985 kielteisesti uudistukseen suhtautuneista kirjoittajista selkeästi suurin osa painotti, että komitea oli uudistanut kokonaisuudessaan virsikirjaa liian radikaalisti. Valitettiin, että virsikirjan tyyli ja olemus oli muuttunut aivan toisenlaiseksi. Toiseksi eniten kirjoittajat toivoivat, että virsikirjauudistusta lykättäisiin sotasukupolven yli, jotta sen ei tarvitsisi kärsiä rakkaiksi tulleiden virsien muuntelusta. Näistä artikkeleista oli havaittavissa jonkinasteista itsesääliä.

"Ei meiltä pieniltä ruohonjuuritason ihmisiltä ole virsikirjauudistuksesta mitään kysytty. Me 20-luvulla syntyneet ihmiset olemme aina saaneet taipua pakon edessä. Sota tuhosi nuoruutemme ja teki meistä henkisesti invalideja, ja sodan tuomat fyysiset vammat saamme joka päivä kokea sairautena. Rintamaveteraanit ja monet, monet ihmiset ovat toivoneet, ettei uudistusta tehtäisi ainakaan tämän kovia kokeneen sukupolven aikana. Vastaus on ollut mitätön olankohautus." (Anon 1985k.)

"Miksi meitä vanhoja sorretaan? Antaisitte meidän laulaa tuttuja virsiämme muutaman vuoden. Sitten me olemme tieltä poissa. Kirkko on meille pyhä paikka." (Anon 1985l.)

Pentti Miettinen (1979, 110) havaitsi tutkiessaan vuoden 1976 lehtikirjoittelua, että ihmisillä oli yhteiskunnallisen mullistuksien takia entistä suu-

rempi halu säilyttää jotain tutuksi tullutta, joka oli koettu turvaksi muutoksien keskellä. Samaa säilyttämisen tarvetta voi havaita myös vuosina 1984-1985 käydyssä mielipidekeskustelussa. Kirjoittajat, varsinkin vanhemmat ihmiset olivat huolissaan nykyisestä elämänmenosta, joka ei kunnioita, saati sitten suojele perinteitä.

"Nykyaika ei halua säilyttää arvokasta, se repii kaiken. Vanhat papit ovat eläkkeellä. Kirkosta on tehty viihdytyslaitos, että nuoriso saa esiintyä ja viihtyä." (Lindholm 1985.)

"Ainakaan minä en mene kirkkoon, jossa veisataan väännelty jä virsiä. Jos jossakin muiden välissä lauletaan uusi, en osallistu siihen. En varmasti osta sitä kirjaa. Vanhat kelpaavat ja ovat rakkaita minulle.-- Nyt täytynee mennä sellaisiin kirkkoihin, missä uusia ei lauleta. Jos ruvettaisiin pappien kirjoitettuja saarnoja vähän korjailemaan, niin mitä arvon herrat sanoisivat? Tämä on samaa toisten töiden repostelemista." (Anon 1985e.)

Muutamat kirjoittajat painottivat, että uudistuksesta oli tullut itsetarkoitus ja virsiä oli muokattu vain muokkaamisen ilosta. Heidän mielestään virsikirjan uudistamisella haluttiin enemmänkin antaa julkisuuteen kuva toimivasta kirkosta. Lisäksi joissakin artikkeleissa kirjoittajat uhkasivat erota kirkosta virsikirjauudistuksen takia.

"Kirkon tulisi olla staattinen, perinteisiä arvoja kunnioittava ja keskityttävä hengelliselle sanomalle nykyistä syvällisemmin. Virsikirjauudistuksella ei saada mitään hyvä aikaa, päinvastoin. Jos uudistus toteutuu tässä muodossa, minä ainakin eroan kirkosta ja liityn johonkin turvallisempaan ja vähemmän häilyvään seurakuntaan. Kirkkokansa hupenee entisestään.-- Kirkko syyllistyy hengelliseen väkivaltaan tämän uudistuksensa kanssa. Se on jo aiheuttanut suurta mielipahaa, ahdistusta ja tuskaa uskollisille maan hiljaisille virsikirjan käyttäjille." (Anon 1985d.)

Vuosina 1984-1985 uudistuksen myönteisesti suhtautuneet perustelivat mielipiteitään lähinnä sillä, että virsikirja oli uudistettu kautta koko sen 400 vuotisen historian aikana. Kehitys ei olisi voinut pysähtyä tähän. Yhtä moni painotti, että kirkon on seurattava aikaansa, varsinkin jos se haluaa mukaan uusia seurakuntalaisia. Virsikirja on jokapäiväistä leipää ja kuivan käntyn tarjoaminen karkottaa vieraat kirkosta, niinkuin eräs kirjoittaja totesi. Kirkko tuo uudistumalla sanomansa lähelle nykypäivän ihmistä.

"Neljänsadan vuoden ajan on virsikirjaa aina määräajoin uudistettu. Meidän aikamme ja meidän virsikirjamme ei voi olla se vaihe, johon tämä meno lopullisesti keskeytyy. Ennemmin tai myöhemmin kirja on uudistettava.

Tehtiinpä tämä milloin tahansa niin vaikealta se monista tuntuu. Aina on niitä, jotka ovat oppineet vanhat virret lapsina. Uudet jäävät heille vieraiksi." (Anon 1985c.)

"Kirkon on elettävä mukana siinä ajassa, joka kulloinkin on käsillä.-- Olen sitä mieltä, että nyt on korkea aika ryhtyä ajattelemaan seurakunnan sisäpiirin ulkopuolella olevia ihmisiä, ellei sitten haluta kirkon häviävän nykyisen kirkkokansan mukana. Uusien ihmisten tavoittamiseksi on välttämätöntä tehdä muutoksia ja uudistuksia." (Savolainen 1985.)

Vuosina 1987-1988 uudistukseen kielteisesti suhtautuneet kirjoittajat perustelivat näkemyksiään yksipuolisemmin kuin vuosina 1984-1985. Eräät valittivat, että uudistus oli laajentanut nykypolven ja kirkon välistä kuilua ja aiheuttanut monelle syvän ulkopuolisuuden tunteen jumalanpalveluksessa. Yhdessä artikkelissa ilmaistiin kaipuuta vanhaa virsikirjaa kohtaan ja samalla arveltiin, että tulee kestämään kauan ennenkuin aktiivinen kirkkoväki on hyväksynyt uuden virsikirjan. Eräs kirjoittaja piti perusteettomana väitettä siitä, että syy virrenveisuun vähenemiseen olisi ollut vuoden 1938 virsikirjassa. Lisäksi hän totesi, että onneksi valmiiseen virsikirjaan oli kelpuutettu mukaan vanhan virsikirjan aineistoa. Vastaavasti positiiviset kannanotoissa kirjoittajat lähinnä totesivat vuosien 1984-1985 tapaan, että kirkon on seurattava aikaansa seurakunnan ulkopuolisten ihmisten tavoittamiseksi.

Kirjoittajat ottivat kantaa virsikirjakomiteaan vuosina 1984-1985 selvästi useammin kuin vuosina 1987-1988. Seuraavista taulukoista (10 ja 11) ilmenee kirjoittajien suhtautuminen virsikirjakomiteaan molempina ajanjaksoina.

TAULUKKO 10 Kirjoittajien suhtautuminen virsikirjakomiteaan vuosina 1984-1985

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	12	40,0 %
2. Melko kielteinen	7	23,3 %
3. Neutraali	2	6,7 %
4. Melko myönteinen	5	16,7 %
5. Erittäin myönteinen	4	13,3 %
yhteensä	30	100,0 %

Vuosina 1984-1985 suhtautuminen oli hyvin kielteistä, sillä yli 60 % kantaaottaneista kirjoittajista suhtautui komiteaan vähintään melko kielteisesti. Myönteisiä mielipiteitä oli vastavuoroisesti 30 % artikkeleista. Vuosina 1987-1988 kantaaottaneita kirjoittajia oli ainoastaan kolme, joista kaksi suhtautui komiteaan erittäin myönteisesti ja yksi erittäin kielteisesti. Vuosien 1984-1985 kielteisesti komiteaan suhtautuvissa artikkeleissa oli useimmiten havaittavissa se, että koko uudistus oli kirjoittajille henkilöitynyt virsikirjakomiteaan. Kirjoittajat olivat saaneet komiteasta sopivan kohteen, jolle osoittaa ärtymyksensä koko uudistuksesta tai jonkin sen osa-alueen toteutuksesta. Monet näistä kirjoittajista totesivat, että muu seurakuntaväki oli epäoikeudenmukaisesti pakotettu hyväksymään virsikirjan muokkaaminen muutamien henkilöiden uudistushalukkuuden takia.

TAULUKKO 11 Kirjoittajien suhtautuminen virsikirjakomiteaan vuosina 1987-1988

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	1	33,3 %
2. Melko kielteinen	-	-
3. Neutraali	-	-
4. Melko myönteinen	-	-
5. Erittäin myönteinen	2	66,7 %
yhteensä	3	100,0 %

Jotkut kirjoittajat moittivat komiteaa siitä, että se oli suhtautunut uudistuksen vastustajiin vähättelevästi. Ihmeteltiin myös, miksi komitean jäsenet olivat pahastuneet saadusta runsaasta palautteesta. Lisäksi eräät kirjoittajat, joiden mielestä nuorten musiikin osuus oli ollut ehdotuksessa olematon, arvelivat, että syynä tähän oli saattanut olla uudistajien kielteiset asenteet nuorten musiikkia, sen toteuttajia ja asiantuntijoita kohtaan. Yhden kirjoittajan mielestä komiteasta oli tullut itseään ruokkiva instituutio.

"Kyllä suututti ja mieleen putkahti väkisin ajatus, että ketkä mänttipäät nämä kauniit, vanhat ja muistoja mieleen tuovat virret ovat korjanneen näin typerästi, pikkutarkasti ja kaiken lisäksi täysin turhaan." (Anon 1985a.)

Myönteisissä kannanotoissa vuosina 1984-1985 kirjoittajat yksinomaan kiittivät komiteaa tehdystä työstä ja katsoivat uudistajien tehneen parhaansa. Artikkeleissa osoitettiin myötätuntoa komiteaa kohtaan etenkin huomioimalla virsien muokkaamisen suuritöisyys ja vaativuus.

Vuosina 1987-1988 kolmesta kantaaottaneesta kirjoittajasta yksi oli suivaantunut komiteaan sen tähden, koska komitea ei ollut uudistustyössä toiminut julkisuudessa lupaamallaan tavalla. Näin oli hänen mielestään käynyt erityisesti tekstimuokkauksen yhteydessä. Ne kaksi kirjoittajaa, jotka suhtautuivat komiteaan myönteisesti, kiittivät komiteaa tehdystä työstä samoin kuin vuosien 1984-1985 kirjoittajat.

7.3 Virsikirjan merkitys ja sen uudistamisen vaikutuksia

Luokitusrungon kolmannen ryhmän sisältöluokkiin otti kantaa molempina ajanjaksoina noin kolmannes kaikista kirjoittajista. Vuosina 1984-1985 kirjoittajien näkemykset olivat niukasti painottuneet virsikirjan merkityksen pohtimiseen (sisältöluokat 12-14), kun taas vuosina 1987-1988 kirjoittajat esittivät selkeästi eniten mielipiteitä virsikirjan uudistamisen vaikutuksista (sisältöluokat 15-18).

Vuosina 1984-1985 virsikirjan merkitykseen kantaaottaneissa artikkeleissa melkein kaikissa oli havaittavissa kirjoittajan tunneside virsikirjaan, tässä tapauksessa useimmiten vuoden 1938 kirjaan. Tunteellisuutta esiintyi etenkin suhteellisen lyhyissä yleisönosastokirjoituksissa. Tunteellisuus ei suinkaan aina tarkoittanut sitä, että kirjoittaja olisi ollut virsikirjan uudistamista vastaan. Oli myös sellaisia artikkeleita, joissa kirjoittaja totesi vuoden 1938 virsikirjan olevan hänelle hyvin rakas, mutta katsoi siitä huolimatta olevansa valmis siitä luopumaan tulevien sukupolvien hyväksi. Edellisten kirjoittajien lisäksi muutamat korostivat virsikirjan tärkeää tehtävää uskonelämässä.

Vuosien 1987-1988 kirjoittajien näkemykset virsikirjan merkityksestä olivat vastaavanlaisia. Eroja löytyi lähinnä siinä, että virsikirjan tunnemerkitystä ja virsikirjan tehtävää uskonelämässä painotettin lähes yhtä paljon. Artikkeleissa, jotka sisälsivät tunteellisuutta vuoden 1938 virsikirjaa kohtaan, toivottiin seurakunnan järjestävän sellaisia tilaisuuksia, joissa veisattaisiin tuttuja ja rakkaita vanhoja virsiä.

Vuosina 1984-1985 virsikirjauudistuksen vaikutuksia pohtineista kirjoittajista kuusi kiinnitti huomiota virsilaulun suosioon. Näistä 66,7 % katsoi, että virsikirjauudistuksella tulee olemaan negatiivinen vaikutus virsilaulun suosioon 33,3 %:n ollessa päinvastaista mieltä. Myönteisesti suhtautuneet näkivät uudessa virsikirjassa mahdollisuuden turvata veisuukulttuurin jatkuminen ja kielteisesti suhtautuneet kertoivat mielipiteittensä tueksi ihmisten jo karttavan uusia virsiä sisältäviä tilaisuuksia. Kuusi kirjoittajaa katsoi uudistuksen vaikeuttavan suhteettomasti vanhuksien veisuuta, sillä he osaavat virsiä runsaasti ulkomuistista ja heidän on hidasta opetella virsien uudet sanat ja sävelet. Yhtä moni arveli, että uudistuksella ei onnistuta saamaan uutta väkeä kirkon piiriin. Kirjoittajien mielestä voi käydä pikemminkin niin, että seurakuntalaisten määrä vähenee, mikä saattoi pitää paikkansa ainakin niiden kahden kirjoittajan kohdalla, jotka uhkasivat erota kirkosta virsikirjan uudistamisen takia.

Vuosina 1987-1988 keskustelu uudistuksen vaikutuksien osalta painottui virsilaulun suosion pohtimiseen. Kaikki asiaan kantaaottaneet kirjoittajat olivat sitä mieltä, että uudella virsikirjalla olisi positiivinen vaikutus veisuun suosioon. Monissa kirjoituksissa valiteltiin suomalaisten huonoa laulamista, ja uusi virsikirja nähtiin tervetulleena mahdollisuutena parantaa seurakuntalaisten veisuuta ja nostaa virsilaulu ja sitä mukaa myös jumalanpalvelus uuteen kukoistukseen. Jotta tässä onnistuttaisiin, seurakuntien olisi panostettava suunnitelmallisesti uusien virsien opetteluun. Näiden mielipiteiden lisäksi yksi kirjoittaja katsoi, että uudistus vaikeuttaa vanhuksien veisaamista ja yhden mielestä uudistamisella ei saada uusia ihmisiä kirkon toimintaan mukaan. Kukaan ei enää tällä kertaa uhannut erota kirkosta uudistuksen takia.

7.4 Tekstiuudistus

Virsien kieliasun vanheneminen oli yksi tärkeimmistä perusteista virsikirjan uudistamiseksi. Virsikirjan katsottiin olevan luonteeltaan ennen kaikkea käyttökirja, jonka kieliasu olisi tietyin väliajoin tarkistettava. Tekstien uudistamisessa komitea oli tavoitellut kaunista, selkeää, kieliopillisesti moitteetonta ja yksinkertaista kieltä, joka samalla olisi ollut myös vivahteikasta ja monipuolista. Lisäksi oli haluttu kunnioittaa runoilijoiden alkuperäisten tekstien sanomaa ja ottaa tarpeen mukaan huomioon virren syntyajankohdan ja virren oma luonne. (Vke 1984, 17.)

Virsikirjaehdotustaan varten komitea oli käynyt läpi kaikki säilyvät virsitekstit, joihin tehtyjen muutoksien määrä oli vaihdellut huomattavasti. Ehdotukseen mukaan tulleista teksteistä ainoastaan kaksi oli poikkeuksellisesti jätetty ennalleen. (Vke 1984, 18.) Valiokunta ja kirkolliskokous olivat pitäneet virsikirjaehdotuksen tekstiuudistusta liian radikaalina, minkä takia ne palauttivat lähes kolmekymmentä tutuinta virttä vuoden 1938 asuun. Samalla tingittiin muutenkin komitean viljelemästä tiukasta oikeakielisyydestä esimerkiksi sallimalla teksteissä enemmän persoonapronominien lyhenteitä (mä, sä, sun, mun). Tehtyjen korjauksien takia valmiin virsikirjan kieliasusta tuli komitean ehdotusta kirjavampi ja epäjohdonmukaisempi, mutta virsikirja oli todennäköisesti siten helpommin hyväksyttävissä. (Simojoki 1986.)

Tekstimuokkaus oli uudistuksen osa-alueista se, joka kiinnosti kirjoittajia molempina ajanjaksoina eniten. Vuosina 1984-1985 kieliasun muokkausta käsiteltiin 58,2 % ja vuosina 1987-1988 45,9 % artikkeleista. Vuosina 1984-1985 keskustelun paino oli jakaantunut suunnilleen tasaisesti tekstimuokkauksen yleisen tarpeellisuuden pohtimisen ja ehdotuksen tekstien arvioimisen kesken. Kantaaottaneista artikkeleista 71,7 % arvioitiin ehdotukseen tehtyä kieliasun uudistusta ja 66,0 % pohdittiin tekstien muokkaamisen yleistä oikeutusta. Vuosina 1987-1988 keskustelun painopiste muuttui siten, että kieliasun korjaamisen oikeutuksen pohtiminen väheni ratkaisevasti

(35,3 %) ja valmiin virsikirjan tekstien arvioiminen pysyi suhteellisesti lähes ennallaan vuosien 1984-1985 tasolla (70,6 %).

Seuraavista taulukoista (12 ja 13) selviää kirjoittajien suhtautuminen tekstimuokkauksen tarpeellisuuteen molempina ajanjaksoina. Vuosina 1984-1985 kantaaottaneissa artikkeleissa virsien tekstien uudistamiseen suhtauduttiin hyvin kielteisesti, sillä selkeä enemmistö eli 65,7 % kirjoittajista piti tekstiuudistusta vähintään melko tarpeettomana. Kielteisen ryhmän vastapainoksi 31,4 % kirjoittajista piti tekstimuokkausta vähintään melko tarpeellisena. Vuosina 1987-1988 näkemykset kieliasun korjaamisen tarpeellisuudesta jakaantuivat tasan kielteisen ja myönteisen kannan kesken. Mielenkiintoista oli, että tekstien korjaamisen tarpeellisuutta käsitelleitä kirjoituksia oli vuosina 1987-1988 vielä melko paljon, sillä uudistustyön päätökseen saaminen vuonna 1986 olisi luullut omalta osaltaan vähentävän keskustelua asiasta. Tätä taustaa vasten oli lisäksi yllättävää, että tekstimuokkausta turhana pitäviä oli jopa puolet kantaaottaneista kuudesta artikkelista.

TAULUKKO 12 Kirjoittajien suhtautuminen tekstimuokkaukseen vuosina 1984-1985

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	17	48,6 %
2. Melko kielteinen	6	17,1 %
3. Neutraali	1	2,9 %
4. Melko myönteinen	2	5,7 %
5. Erittäin myönteinen	9	25,7 %
yhteensä	35	100,0 %

Vuosien 1984-1985 tulokset ovat samansuuntaisia Häkkisen (1987, 106) vastaavien kanssa. Kovin pitkälle menevää vertailua Häkkisen tuloksien kanssa ei kannata kuitenkaan tehdä luokittelukriteereissä olevien erojen takia. Häkkinen on nimittäin luokitellut sisältöluokkaan *Kirjoittajan suhtautuminen tekstiuudistukseen* sekä tekstiuudistuksen oikeutusta pohtivat että tehtyä kieliasun uudistusta arvioivat kirjoittajat, mitkä tässä tutkimuksessa on katsottu kuuluvaksi omiin sisältöluokkiinsa.

TAULUKKO 13 Kirjoittajien suhtautuminen tekstimuokkaukseen vuosina 1987-1988

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	3	50,0 %
2. Melko kielteinen	-	-
3. Neutraali	-	-
4. Melko myönteinen	1	16,7 %
5. Erittäin myönteinen	2	33,3 %
yhteensä	6	100,0 %

Tekstimuokkausta vuosina 1984-1985 vastustaneet kirjoittajat painottivat useimmiten, että vuoden 1938 virsikirjan kieli oli hyvin ymmärrettävää täyttäen nykykieleltä edellytetyt vaatimukset. Tämän takia he eivät nähneet kieliasun korjaamiselle tarvetta. Lähes yhtä usein kirjoittajien perusteluissa oli havaittavissa eräänlaista tunteellista suhtautumista vanhojen virsien sanoihin. Monet kirjoittajat olivat saaneet vuoden 1938 virsikirjan lapsena, ja runsaan neljänkymmenen vuoden aikana suhde virsikirjaan oli muotoutunut hyvin läheiseksi. Virsien tekstit olivat antaneet voimaa elämän vaikeina hetkinä ja toimineet siten myös sielunhoitajina. Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää, miltä tällaisista ihmisistä tuntui, kun virsikirjan tekstejä ruvettiin muuttamaan. Eräs kirjoittaja moittikin virsikirjan muokkaajia siitä, että he olivat nähneet virret osana vain jumalanpalvelusta ja olivat unohtaneet sen, että virsiä luetaan ja lauletaan paljon myös muulloinkin. Lisäksi muutamat kirjoittajat katsoivat tekijänoikeuslain kieltävän tekstien muokkaamisen ja eräät vetosivat virsitekstien pyhyyteen.

"Ei virsien sanojen muuttaminen tee niistä nuorten virsiä. Näitä virsiä me olemme veisanneet koko elämämme. On isku vasten kasvoja jokaisen virren kohdalla, kun sitä pitäisi veisata uusin sanoin. Juuri veisuussa me osallistumme jumalanpalvelukseen, joka on meille elämän lähde niin kuin Raamattukin. (Anon 1985j.)

Vuosina 1984-1985 tekstimuokkauksen tarpeellisuutta perusteltiin lähinnä sillä, että vuoden 1938 virsikirjan kieli oli vanhentunutta ja se piti muokata nykyajan ihmiselle ymmärrettävämmäksi. Monien mielestä tämä myös parantaisi kirkon mahdollisuuksia saada uutta väkeä piiriinsä. Lisäksi muutamat katsoivat, että vuoden 1938 virsikirjan teksteihin oltiin jo niin totuttu,

että niitä laulettiin sisältöä huomaamatta. Tekstiuudistus pakottaisi veisaajat ajattelemaan virren sanoja aikaisempaa enemmän.

"Mitä kirkko tarjoaa koulu- ja työikäiselle väestölle, joka ei jaksa vanhanaikaistua uskonelämän asioitten takia? Syvällistä hengellistä sanomaa kaivataan muuallakin kuin seurakunta-aktivistien keskuudessa. Eikö meillä jo seurakunnassa toimivilla ole hätää niistä, joita seurakunnan sanoma ei tämänhetkisessä kieliasussaan tavoita tai hätkähdytä?" (Savolainen 1985.)

Vuosien 1987-1988 tekstimuokkauksen tarpeellisuuteen kantaaottaneiden kirjoittajien perustelut olivat samankaltaisia vuosina 1984-1985 esitettyjen kanssa. Eroja oli kuitenkin jonkin verran havaittavissa. Argumentointi oli aikaisempaa yksipuolisempaa ja sävyltään hieman tunteettomampaa. Myönteisissä kannanotoissa vuoden 1938 virsikirjan kieltä pidettiin vanhentuneena ja kaipaavan sen tähden perusteellista remonttia. Kielteisissä mielipiteissä toistui vuosille 1984-1985 tyypillinen tunteellisuus, tosin aikaisempaa lievempänä. Pari kirjoittajaa piti käytöstä poisjääneen virsien kieliasua hyvin ymmärrettävänä ja kauniina, ja yksi kirjoittaja katsoi tekstien muuttamisen kasvattaneen juopaa nykypolven ja kirkon välillä.

Keskustelun pääpaino oli molempina ajanjaksoina tehtyjen tekstimuokkauksien arvioinnissa. Seuraavista taulukoista 14 ja 15 ilmenee kirjoittajien suhtautuminen virsikirjaehdotuksen ja valmiin virsikirjan kieliasuun.

TAULUKKO 14 Kirjoittajien arvio virsikirjaehdotuksen tekstimuokkauksesta vuosina 1984-1985

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huono	18	47,4 %
2. Melko huono	6	15,8 %
3. Neutraali	3	7,9 %
4. Melko hyvä	5	13,1 %
5. Erittäin hyvä	6	15,8 %
yhteensä	38	100,0 %

TAULUKKO 15 Kirjoittajien arvio hyväksytyn virsikirjan tekstimuokkauksesta vuosina 1987-1988

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huono	3	25,0 %
2. Melko huono	-	-
3. Neutraali	-	-
4. Melko hyvä	8	66,7 %
5. Erittäin hyvä	1	8,3 %
yhteensä	12	100,0 %

Kirjoittajien arviot ehdotuksen teksteistä jakaantuivat arvosteluasteikolle tasaisemmin kuin valmiin virsikirjan kieliasusta esitetyt arviot, jotka edustivat enemmänkin arvosteluasteikon äärilaitoja. Kirjoittajat olivat selvästi tyytymättömämpiä virsikirjaehdotuksen kuin valmiin virsikirjan teksteihin, sillä vuosien 1984-1985 kirjoittajista 15,8 % piti ehdotuksen tekstiuudistusta melko huonona ja jopa 47,4 % erittäin huonona. Toisin oli vuosina 1987-1988, jolloin kolme neljäsosaa kantaaottaneista kirjoittajista piti valmiin virsikirjan kieliasua vähintään melko hyvänä. Valmiiden tekstien saamaa hyvää arvosanaa himmentää kuitenkin niitä erittäin huonoina pitäneet kirjoittajat, joiden osuus (25 %) oli yllättävänkin suuri. Näistä tuloksista voi kuitenkin tämän tutkimusaineiston puitteissa päätellä, että valiokunnan ja kirkolliskokouksen ottamat taka-askeleet vuoden 1938 virsikirjan suuntaan olivat tulleet tarpeeseen.

Suurin osa niistä kirjoittajista, jotka eivät olleet tyytyväisiä ehdotuksen tekstimuokkaukseen, katsoivat kieliasun uudistamisen muuttaneen virsien sisältöä. Nämä kirjoittajat kuitenkin harvemmin täsmensivät, missä kohdin ja millä tavalla sisältö oli heidän mielestään muuttunut. Lähes yhtä monien mielestä myös virsien sanoma oli laimentunut. Useat kirjoittajat näkivät sisällön muuttumisen ja sanoman laimentumisen johtuvan siitä, että komitea oli muokannut virsirunoja liikaa kieliopin sääntöjen mukaan. Näin runoudesta oli tullut enemmänkin proosaa. Kirjoittajat kritisoivat erityisesti sitä komitean päätöstä, jonka mukaan virsien teksteistä oli pitänyt poistaa hyvän kielellisen ilmaisun kanssa ristiriidassa olleet murteellisuudet ja lyhenteet (esim. mä, sä, sun, mun, ah, oi). Muutamat totesivat niiden

kuuluvan täysin normaaliin ja ymmärrettävään suomen kieleen ja niiden poistamisen vesittävän virren sanoman, kun muutenkin pitkäsanaiseksi tunnettua suomen kieltä yritettiin mahduttaa koraalien lyhyisiin säkeisiin. Monet kirjoittajat olivat lisäksi ärtyneitä siitä, että komitea ei ollut säästänyt tekstien uudistamiselta edes tutuimpia virsiä. Näillä virsillä tarkoitettiin lähinnä juhlapyhien, esimerkiksi joulu- ja pääsiäisajan virsiä, joista useilla on merkittävä asema ihmisten vaalimissa perinteissä. Lisäksi muutamat kirjoittajat erityisesti painottivat, että virsien tekstejä oli kauttaaltaan muokattu liikaa ja oli jätetty liian vähän virsiä koskemattomaksi.

"En tiedä, mistä on lähtöisin päätös, ettei näissä tulevan virsikirjan teksteissä saisi ensinkään käyttää lyhennyksiä.--Jokainen, joka on hiukankin näperrellyt tilapäisrunojen tai vieraskielisten laulujen suomentamisen parissa, on kokenut, miten vaikea on saada pitkät sanamme sopeutumaan usein lyhyihin runosäkeisiin ilman, että runon sisältö kärsii." (Anon 1985i.)

"Vastustus kohdistuu tuttujen sanojen turhiin muutoksiin. Eräs tunnettu henkilö sanoikin, että virsirunous on muutettu veroviraston kieleksi. En ollenkaan usko, ettei nuoriso ymmärrä ja hyväksy nykyisiä sanoja. Vai eivätkö he ehkä ymmärrä sanoja mä ja mun tai että isät ovat täällä tosiaan taistelleet eivätkä vain oleskelleet." (Anon 1985g.)

Useimmiten kirjoittajat kiittelivät tekstiuudistuksen tapaa tuoda virsien sisältö aikaisempaa paremmin ja tuoreemmin esille. Etenkin paljon laulettujen virsien sanoihin tekstimuokkaus tuntui tuovan uutta sisältöä. Kirjoittajat kehuivat lisäksi virsien uudistettua runokieltä kauniiksi, nykyaikaiseksi, sujuvaksi ja ilmeikkääksi. Eräs kirjoittaja oli tyytyväinen lyhyiden sanojen (esim. mä, sä) poistamiseen, koska hän katsoi niiden puhekielisen luonteensa takia olevan sopimattomia virsirunouteen. Yhden kirjoittajan mielestä myös tutuimpien virsien tekstimuokkaus oli tarpeellista, sillä niiden ennalleen jättäminen saattaisi lopulta vähentää niiden käyttöä suomen kielen edelleen kehittyessä.

"Enkeli taivaan on luonut joulun tunnelman ja suvivirsi ilmoittanut kesän alkaneen. Nyt lukiessani uutta virsikirjaa huomaan siellä olevan näidenkin tärkeiden virsien. Vanhat kielen koukerot on vain siloiteltu sujuvampaan muotoon. Virsikirjan jykevä tunnelma ja puhetapa on säilynyt. Syvä synnintunto, ahdistusten hehku ja toiveikas luottamus tuntuvat kotoiselta. Mutta löydän myös uudenlaista riemullista ylistystä ja iloa." (Peltola 1984.)

Kun verrataan vuosien 1984-1985 keskustelusta saatuja tuloksia Heinon (1985, 26, 28-29) vastaaviin, voidaan havaita seurakuntien perustelleen lausuntojaan lähes samoilla argumenteilla kuin kantaaottaneet kirjoittajat. Yhtäläisyyksiä lehdistökeskustelun ja seurakuntakyselyn välillä voi löytää myös tarkasteltaessa Heinon kyselyn päätulosta. Sen mukaan 75 % seurakunnista piti ehdotuksen tekstimuokkausta liian radikaalina, mitä voisi sanoa yleispiirteeksi myös vuosien 1984-1985 tekstimuokkauksesta käydylle lehdistökirjoittelulle.

Ne kirjoittajat, jotka vuosina 1987-1988 kritisoivat valmiin virsikirjan tekstimuokkausta, perustelivat näkökantojaan samoilla argumenteilla kuin vuosien 1984-1985 artikkeleissa. Ainoana erona oli se, että tällä kertaa kantaaottaneet kirjoittajat olivat useimmiten harmissaan sanoman laimentumisesta ja seuraavaksi eniten sisällön muuttumisesta. Yhden kirjoittajan hyvin perusteellisessa artikkelissa todettiin, että komitean hyljeksimät lyhyet sanat kuuluvat olennaisena osan virsi- ja laulurunouteen, ja ne olisivat sen tähden pitänyt säilyttää. Kirjoittajan mielestä komitea olisi lisäksi pitänyt ottaa paremmin huomioon säkeiden loppusointuisuus ja varoa mahdollisia veisaamisessa ilmeneviä sanojen tavujen venymisiä (esim. oolemme).

Kirjoittajien myönteiset kannanotot valmiin virsikirjan teksteistä eivät sisältäneet juuri muita uusia piirteitä kuin sen, että kirjoittajat kiittelivät virsitekstejä positiivisemmasta yleisilmeestä. Tämän lisäksi kirjoittajat olivat mielissään virsien sisällön tulemisesta uudella tavalla esiin. Eräs kirjoittaja kehui tekstien mitallisuutta ja loppusointuisuutta, mitkä helpottavat niiden ulkoaopettelua. Eräässä pääkirjoituksessa todettiin virsikirjan kielen parantuneen merkittävästi, mutta samalla harmiteltiin siitä, että kirkolliskokous ja valiokunta omissa käsittelyissään olivat muutelleet ehdotuksen kieliasua. Näin kirjoittajan mielestä valmiiseen virsikirjaan oli päässyt mukaan kielellisiä kauneusvirheitä, jotka valitettavasti olivat jääneet eniten käytettyihin virsiin.

Tiivistetysti voi todeta, että vuosina 1984-1985 kirjoittajat pohtivat lähes yhtä paljon sekä tekstimuokkauksen tarpeellisuutta että virsikirjaehdotuksen kieliasua, kun taas vuosina 1987-1988 keskustelun paino oli enemmän hyväksytyn virsikirjan kielen arvioimisessa. Vuosien 1984-1985 kirjoittajat suhtautuivat tekstimuokkauksen tarpeellisuuteen hyvin kielteisesti, ja vuosina 1987-1988 mielipiteet kysymyksestä menivät suunnilleen tasan kielteisen ja myönteisen kannan kesken. Kirjoittajat olivat selvästi tyytyväisempiä hyväksytyn virsikirjan kuin ehdotuksen teksteihin, vaikka valmiista virsikirjasta esitettiinkin joitakin hyvin kriittisiä arvioita. Artikkeleissa ensimmäisenä ajanjaksona esiintynyt tunteellisuus oli vuosina 1987-1988 vähentynyt, ja yleisesti ottaen kirjoittajat perustelivat molempina ajanjaksoina näkökantojaan hyvin samantapaisesti.

7.5 Sävelmäuudistus

Virsikirjaehdotuksen sävelmät perustuivat 1500-ja 1600-lukujen luterilaisiin koraaleihin, niistä muotoutuneihin kansantoisintoihin sekä suomalaisten säveltäjien virsisäveliin. Uudistuskomitean yhtenä tavoitteena sävelmien muokkaamisessa oli pyrkimys palauttaa sävelmät alkuperäiseen, rytmisesti rikkaampaan asuun. Suuri osa vuoden 1938 virsikirjan sävelmistä oli nimittäin 1800-luvulla vallitsevien yhdenmukaisuuspyrkimysten takia muutettu tasatahtisiksi, jolloin sävelmät olivat etääntyneet kauaksi alkuperäisestä muodostaan. Tasatahtisuudesta johtuen virsien veisaaminen oli monien mielestä muuttunut pitkäveteiseksi ja raskassoutuiseksi, minkä komitea halusi muuttaa tuomalla virsiin enemmän rytmistä eloisuutta ja vaihtelua. (Anon 1984c.) Virsikirjavaliokunta ja kirkolliskokous pitivät kuitenkin komitean ehdotusta liian radikaalina ja palauttivat tutuimpien virsien sävelmät vuoden 1938 asuun, poistivat komitean ehdottamia uusia sävelmiä ja ottivat niiden tilalle toisenlaisia. (Vahtola 1985.)

Virsien sävelmämuokkaus kiinnosti vuosina 1984-1985 20,9 % ja vuosina 1987-1988 18,9 % kirjoittajista. Tämä oli ainoa osa-alue, jonka saaman huo-

mion määrä oli näin tasaista ajanjaksojen välillä. Kirjoittajat pohtivat vuosina 1984-1985 suunnilleen yhtä paljon sävelmäuudistuksen yleistä oikeutusta ja tarpeellisuutta kuin virsikirjaehdotukseen tehdyn sävelmämuokkauksen onnistuneisuutta. Tässä on havaittavissa selvä ero esimerkiksi virsien poistamiseen, joiden yleisen tarpeellisuuden käsittely ei juuri kiinnostanut kirjoittajia. Ihmisten oli ilmeisesti helpompi hyväksyä virren poistaminen kokonaan kuin sävelmien muuttaminen, joka vaikutti suoraan veisuuseen ja mahdollisuuksiin osallistua jumalanpalveluksen kulkuun. Vuosina 1987-1988 keskustelu oli enemmän painottunut hyväksytyn virsikirjan sävelmien arvioimiseen.

Seuraavasta taulukoista (16 ja 17) ilmenee kirjoittajien suhtautuminen sävelmien muokkaukseen yleisesti. Kirjoittajat suhtautuivat hyvin kielteisesti sävelmien muokkaukseen vuosina 1984-1985. Tosin sävelmämuokkaukseen erittäin myönteisesti suhtautuvia oli vastavuoroisesti 23,1 %, mutta siitä huolimatta kannanotot olivat kokonaisuudessaan sävyltään hyvin kielteisiä. Näitä tuloksia tukee suurimmalta osin Häkkisen (1987, 86) saamat tulokset. Prosentuaalisia eroja löytyy lähinnä vain suhtautumisen voimakkuuksissa.

TAULUKKO 16 Kirjoittajien suhtautuminen sävelmäuudistukseen vuosina 1984-1985

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	7	53,8 %
2. Melko kielteinen	1	7,7 %
3. Neutraali	1	7,7 %
4. Melko myönteinen	1	7,7 %
5. Erittäin myönteinen	3	23,1 %
yhteensä	13	100,0 %

Vuosina 1987-1988 sävelmäuudistuksen oikeutusta ja tarpeellisuutta pohtineiden kirjoittajien näkemykset muuttuivat aikaisempaa selvästi myönteisemmäksi. Havaintoa voi hieman vääristää vuosina 1987-1988 kantaaottaneiden vähyys, mutta siitä huolimatta tulokset antavat kuitenkin jonkinlaista tietoa suhtautumistavan muuttumisesta myönteisemmäksi.

TAULUKKO 17 Kirjoittajien suhtautuminen sävelmäuudistukseen vuosina 1987-1988

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	-	-
2. Melko kielteinen	-	-
3. Neutraali	-	-
4. Melko myönteinen	1	33,3 %
5. Erittäin myönteinen	2	66,7 %
yhteensä	3	100,0 %

Eräät vuosien 1984-1985 kirjoittajista, jotka pitivät sävelmäuudistusta tarpeellisena asiana, totesivat sävelmien muokkaamisella olevan suurta merkitystä veisuun piristymiselle. Vuoden 1938 virsikirjan sävelmien rytmien tasatahtisuuden katsottiin paljolti vaikuttaneen kirkkokansan tapaan veisata raskaasti ja pitkäveteisesti. Uudet sävelmät nähtiin tervetulleena mahdollisuutena virkistää ja keventää seurakunnan veisuuta.

"Suomen kirkkokansa ei oikein itsekään tiedä, miten huonosti se veisaa. Jos virsikirjaehdotuksen sävelmien uudistus osoittautuu onnistuneeksi, saattaa sillä olla paljon suurempi merkitys kuin olemme odottaneetkaan.--Entäpä jos kävisi niin hyvin, että kirkoissamme muutamien vuosien ja vuosikymmenien jälkeen veisattaisiin mukaansatempaavasti? Sitä iloa on täällä harvemmin saanut." (Anon 1984b.)

Kielteisesti sävelmäuudistukseen suhtautuneiden joukossa oli neljä kirjoittajaa, jotka yksinkertaisesti kielsivät sävelmien muokkaamisen. Mielipiteensä tueksi osa heistä vetosi virsien pyhyyteen ja tekijänoikeuksiin. Eräiden vanhuksien mielestä sävelasujen muuttaminen vaikeuttaa suhteettomasti heidän mahdollisuuksiaan osallistua veisuuseen, sillä he veisaavat paljon virsiä ulkomuistista ja heidän on hidasta opetella uudet sävelet.

"Onko oikein, että ryhdytte oikomaan virsirunoilijoiden ja säveltäjien sanoituksia ja säveltyksiä? He eivät ole puolustamassa tekijänoikeuksiaan. Jos lähdettäisiin räävimään elossa olevien runoilijoiden ja säveltäjien töitä, johtaisi se todennäköisesti lakitupaan. (Anon 1985f.)

Sävelmäuudistusta tarpeettomana pitäviä kirjoittajia ei ollut vuosina 1987-1988 yhtään. Yksi kirjoittaja puolusti sävelmämuokkausta samoin kuin aikaisemmassa ajanjaksossa näkemällä sävelmien uudistamisen merkittäväksi keinoksi seurakunnan veisuun parantamiseen.

Seuraavat taulukot (18 ja 19) havainnollistivat kirjoittajien arvioita tehdyistä sävelmämuokkauksista molempina ajanjaksoina. Kantaaottaneet kirjoittajat olivat selvästi tyytyväisempiä hyväksytyn virsikirjan kuin virsikirjaehdotuksen sävelmäuudistukseen. Vaikuttaa siltä, että virsikirjavaliokunnan ja kirkolliskokouksen tekemät muutokset komitean ehdotuksen sävelmiin olivat kirjoittajien kannalta oikean suuntaisia.

TAULUKKO 18 Kirjoittajien arvio virsikirjaehdotuksen sävelmäuudistuksesta

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huono	6	50,0 %
2. Melko huono	1	8,3 %
3. Neutraali	1	8,3 %
4. Melko hyvä	2	16,7 %
5. Erittäin hyvä	2	16,7 %
yhteensä	12	100,0 %

TAULUKKO 19 Kirjoittajien arvio hyväksytyn virsikirjan sävelmäuudistuksesta

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huonoja	-	-
2. Melko huonoja	-	-
3. Neutraali	-	-
4. Melko hyviä	4	66,7 %
5. Erittäin hyviä	2	33,3 %
yhteensä	6	100,0 %

Vuosien 1984-1985 kirjoittajista monet katsoivat, että sävelmiä oli muutettu liikaa ja olisi pitänyt jättää edes tutuimmat melodiat entiselleen eli vuoden 1938 asuun. Myös Heino (1985, 29) totesi raportissaan seurakunnista olevan

yli puolet sitä mieltä, että sävelmiä oli liikaa muutettu. Jotkut pelkäsivät ihmisten vieraantuvan vielä enemmän kirkosta, jos tunnetuimpien virsien sävelmiä muutetaan. Valiokunta ja kirkolliskokous myöhemmin palauttivatkin tutuimpien virsien sävelet vuoden 1938 asuun, mihin kaikki kuitenkaan eivät olleet tyytyväisiä. Eräiden kirjoittajien mielestä tämä saattaisi nimittäin lopulta johtaa palautettujen virsien käytön vähenemiseen sen tähden, koska ne poikkeavat liiaksi muiden virsien säveltyylistä. Lisäksi muutamat valittivat, että rytmien elävöittämisen takia ei voida puhua enää virsien veisaamisesta vaan laulamisesta, ja katsoivat uusien sävelasujen vaikeuttavan veisaamista. Uusista sävelasuista pitäneet puolestaan kiittelivät vivahteikkaampaa rytmiä, virsien saamaa uutta ilmettä tai totesivat komitean onnistuneen sävelmien muokkaamisessa.

Vuosien 1987-1988 sävelmiä käsitellyt keskustelu oli hyvin myönteistä. Kaikki kantaaottaneet kirjoittajat pitivät hyväksytyn virsikirjan sävelmiä vähintään melko hyvinä. Kirjoittajat perustelivat mielipiteitään useimmiten kiittelemällä virsien sävelmien rikkautta ja monipuolisuutta. Monet uskoivat, että rytmien elävöitymisen jälkeen seurakunta oppisi laulamaan kevyemmin.

7.6 Virsikirjan karsiminen

Virsikirjan uudistamisen yhdeksi tärkeimmäksi perusteeksi muodostui uusien virsien tarve. Jotta uusille virsille olisi saatu riittävästä tilaa, vanhoja oli poistettava. Komitean virsikirjaehdotuksesta oli jätetty pois yhteensä 209 vuoden 1938 virsikirjan virttä. Näistä noin 150 oli jäänyt jo kokonaan pois käytöstä ja muidenkin käyttö oli ollut hyvin vähäistä. Muita perusteita virsien karsimiseen oli ollut tekstin tavanomaisuus, sen opillinen heikkous ja virren sisällön riittävä esiintyminen jo muissa virsissä. Lisäksi jotkut virret oli hylätty liian vaikean sävelmän vuoksi ja muutamia samansisältöisiä virsiä oli yhdistetty. (Anon 1984c.) Hyväksytty virsikirja ei supistunut niin paljoa kuin aluksi oli toivottu, mikä johtui uusien virsien kasvaneesta tar-

peesta. Hyväksytyssä virsikirjassa on kuitenkin 10 virttä vähemmän kuin komitean ehdotuksessa ja 47 virttä vähemmän kuin vuoden 1938 virsikirjassa. Poistojen kokonaismäärä kasvoi virsikirjavaliokunnan ja kirkolliskokouksen käsittelyissä runsaaseen 220 virteen. (Suokunnas 1992, 165.)

Virsikirjan karsiminen kiinnosti vuosina 1984-1985 noin viidesosaa (19,8 %) ja vuosina 1987-1988 8,1 % kirjoittajista. Poistoja kommentoineista kirjoittajista lähes kaikki arvioivat virsikirjaehdotukseen ja hyväksyttyyn virsikirjaan tehtyjä poistoja ja jättivät vähemmälle virsien karsimisen yleisen oikeutuksen ja tarpeellisuuden pohtimisen. Näin oli etenkin vuosien 1987-1988 keskustelussa, jossa kukaan ei ottanut kantaa virsien poistamisen tarpeellisuuteen. Asiaa pohtineita oli vähän myös vuosina 1984-1985, ainoastaan kolme kirjoittajaa. Tästä havainnosta voisi tehdä sen johtopäätöksen, että ihmiset olivat hyväksyneet ajatuksen virsien poistamisesta ja sen tähden pitivät tarpeettomana pohtia poistojen oikeutusta yleisemmin. Sitä vastoin kirjoittajat olivat usein komitean ja virsikirjavaliokunnan kanssa eri mieltä poistettavista virsistä.

Mielipiteiden jakautuminen tehdyistä poistoista kumpanakin ajanjaksona selviää seuraavista taulukoista 20 ja 21. Vuoden 1984 ehdotuksen poistoja arvioivien kirjoittajien mielipiteet olivat selvästi kielteisiä, sillä yli puolet kantaaottaneista piti tehtyjä poistoja erittäin huonoina. Tämä tulos poikkeaa Häkkisen (1987, 76) saamasta tuloksesta, jonka mukaan jopa 65,9 % kirjoittajista suhtautui virsien poistamiseen vähintään melko myönteisesti.

TAULUKKO 20 Kirjoittajien arvio virsikirjaehdotukseen tehdyistä poistoista vuosina 1984-1985

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huonoja	10	58,8 %
2. Melko huonoja	3	17,6 %
3. Neutraali	1	6,0 %
4. Melko hyviä	3	17,6 %
5. Erittäin hyviä	-	-
yhteensä	17	100,0 %

TAULUKKO 21 Kirjoittajien arvio hyväksyttyyn virsikirjaan tehdyistä poistoista vuosina 1987-1988

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huonoja	1	33,3 %
2. Melko huonoja	-	-
3. Neutraali	-	-
4. Melko hyviä	2	66,7 %
5. Erittäin hyviä	-	-
yhteensä	3	100,0 %

Eroavaisuus Häkkisen ja tämän tutkimuksen tuloksissa johtuu todennäköisimmin Häkkisen tutkimasta maakuntien ykköslehtien uudistuskeskustelusta, jossa virsien poistamista käsitelleet mielipiteet olivat selvästi Kotimaassa olleita kannanottoja myönteisempiä. On lisäksi muistettava, että tuloksiin voi vaikuttaa myös näkökulmaerot luokitusrungon sisältöluokissa sekä niissä kriteereissä, joiden avulla artikkeli luokitellaan kuuluvaksi tiettyyn sisältöluokkaan. Häkkisen tutkimuksen virsien poistoja koskevassa kysymyksessä pyrittiin selvittämään kirjoittajien suhtautumista vähäkäyttöisten virsien karsimiseen, kun taas tässä tutkimuksessa taulukoissa 10 ja 11 esitettyjen kysymysten tavoitteena oli ensisijaisesti kartoittaa kirjoittajien arvioita tehdyistä poistoista.

Toinen mielenkiintoinen seikka tuloksien välillä löytyi artikkelimäärien eroissa. Häkkisen (1987, 75) tutkimuksessa Kotimaassa oli ainoastaan kolme artikkelia, jotka ottivat kantaa virsien poistamiseen, kun taas tämän tutkimuksen puitteissa löytyi yhteensä yhdeksän Kotimaassa ollutta artikkelia. Tutkimusajan ollessa lähes samana on vaikea sanoa, mistä tällainen ero johtuisi.

Vuosien 1984-1985 keskustelun yleispiirteenä oli se, että hyvin monet kirjoittajat ilmaisivat ärtymyksensä yhden tai useamman, lähinnä omien rakkaiden virsien tai kirjoittajan mielestä tunnettujen virsien poistamisesta. Monet lisäksi toivoivat, että ne saataisiin takaisin virsikirjaan. Tällaisia artikkeleita oli yli 70 % ehdotuksen poistoja arvioineista kirjoituksista.

"Virsikirjakomitealta kysyn, mistä ihmeen syystä poistolistalle on joutunut eräs kouluni, vanhan kotiseurakuntani ja tuttavapiirin rakastetuimmista virsistä, Tyydy sielu Herran tahtohon?--Se virsi on ollut monen lohtuna tilanteissa, joissa ei enää ole mitään tehtävissä ihmisvoimin."(Anon 1984d.)

Kaksi kirjoittajaa katsoi, että virsiä oli poistettu liikaa, erityisesti virsikirjan Sota ja rauha-osastosta, joka oli siten köyhdytetty melkein olemattomiin. Kirjoittajat arvelivat, ettei sodan uhka suinkaan ole vielä kokonaan ohi. Useat kirjoittajat toivoivat takaisin etenkin Taneli Kuusiston säveltämää Suomalaista rukousta, joka sisältyi kyllä komitean virsikirjaehdotukseen, mutta jonka virsikirjavaliokunta oli omassa ehdotuksessaan hylännyt. Kirkolliskokous kuitenkin kelpuutti Kuusiston virren lopulliseen virsikirjaan (Simojoki 1986). Kaksi kirjoittajaa piti syyllisinä virsien vähäiseen käyttöön pappeja ja kanttoreita, koska he olivat veisuuttaneet kirkkokansaa liian yksipuolisesti, jolloin paljon hyviä virsiä oli jäänyt kokonaan käyttämättä.

"Tosin nykyinen virsikirja on jäänyt vähäiselle käytölle, sillä papit ovat veisuuttaneet usein samoja virsiä. Monet tutut virret on jätetty sivuun, varsinkaan uudessa virsikirjassa ei niitä ole edes käännettyinä."(Anon 1984f.)

Kirjoittajien näkemykset hyväksytyn virsikirjan poistoista olivat vuosia 1984-1985 myönteisempiä, mutta on samalla kuitenkin huomioitava kysymykseen kantaaottaneiden vähäinen määrä. Vuosien 1984-1985 keskustelulle tyypillisenä piirteenä ollutta kirjoittajan tyytymättömyyttä tiettyjen virsien karsimisesta ei ollut havaittavissa samassa laajuudessa vuosien 1987-1988 lehtikirjoittelussa. Kannanotot hyväksytyn virsikirjan poistoihin olivat muuttuneet yleisemmiksi ja vähemmän kiivaiksi. Vuosien 1984-1985 keskustelulle leimaa antavana ollut eräänlainen tunteellinen kirjoitustapa oli laimentunut ja muuttunut neutraalimmaksi. Yksi kirjoittaja tyytyi toteamaan, että katumusvirsiä ja iankaikkisuuteen liittyviä virsiä oli poistettu liikaa, mutta ei täsmentänyt sen tarkemmin, mitkä virret olisi erityisesti pitänyt säilyttää. Toisesta artikkelista oli havaittavissa haikeus ja lievä varauksellinen suhtautuminen tehtyihin poistoihin, sillä hyväksytystä virsikirjasta oli jäänyt joitakin kirjoittajalle tärkeitä virsiä pois. Kolmannessa artikkelissa kirjoittaja arvioi toteavaan sävyyn valmiiseen virsikirjaan tehtyjä poistoja.

Käydylle keskustelulle tämän uudistuksen osa-alueen tiimoilta oli yleisesti tyypillistä se, että kirjoittajat perustelivat myönteisiä näkökantojaan harvoin ja pinnallisesti. Useimmiten poistoja onnistuneina pitänyt kirjoittaja tyytyi vain toteamaan, että poistot olivat hyviä sen tarkemmin mielipidettään täsmentämättä.

7.7 Uudet virret

Komitean tavoitteena oli lisätä erityisesti lasten-ja nuorten virsiä ja nykyajan yhteiskuntaa käsitteleviä virsiä. Komitean ehdotus sisälsi uusia virsiä yhteensä 187, joka oli melkein kaksi kertaa enemmän kuin alunperin oli suunniteltu. Ehdotuksen uusista virsistä noin 40 % oli julkaistu jo vuonna 1979 kokeilukirjassa Uusia virsiä 79. Uudesta materiaalista kaksi kolmasosaa oli lähtöisin ulkomailta, joista merkittäviksi nousivat etenkin Pohjoismaat. Ulkomaisen aineiston suureen määrään vaikutti sekä tavoitteena ollut virsikirjan tyylipohjan laajentaminen että kelvollisen kotimaisen virsimateriaalin puute. (Vke 1984, 21-22.) Valiokunta ja kirkolliskokous tekivät käsittelyissään ehdotukseen useita poistoja ja lisäyksiä. Kirkolliskokous lisäsi virsikirjaan etenkin lasten virsiä. Hyväksytty virsikirja sisälsi lopulta yhteensä 174 uutta virttä, joka oli hieman vähemmän kuin komitean ehdotuksessa. (Suokunnas 1994, 45-46.)

Uudet virret kiinnostivat kirjoittajia kumpanakin ajanjaksona toiseksi eniten. 42,9 % vuosien 1984-1985 ja 27,0 % vuosien 1987-1988 artikkeleista sisälsi uusia virsiä koskevia kannanottoja. Häkkisen (1987, 80) tulokset olivat samansuuntaisia. Eroja löytyi kuitenkin Kotimaassa ilmestyneiden artikkeleiden määrissä, vaikka tutkimusaika oli sama. Vastaava epäsuhta oli havaittavissa virsien poistamista käsitelleiden artikkeleiden yhteydessä. Keskustelun paino oli molempina ajanjaksoina selkeästi uusien virsien arvioinnissa, vaikkei uusien virsien tarpeellisuuden pohdintakaan jäänyt kokonaan keskustelun ulkopuolelle. Vuosina 1984-1985 kantaaottaneissa yli 60 % artikkeleista arvioitiin virsikirjaehdotukseen valittuja uusia virsiä ja noin 40

% artikkeleissa pohdittiin yleisesti uusien virsien tarpeellisuutta. Vuosina 1987-1988 mielipiteiden vaihto oli lähes kokonaan (90 %) painottunut hyväksytyn virsikirjan uusien virsien arvioimiseen niiden lisäämisen tarpeen pohtimisen jäädessä hyvin vähäiseksi (10 %).

Taulukosta 22 selviää kantaaottaneiden yleinen suhtautuminen uusiin virsiin. Kirjoittajat pitivät uusien virsien mukaanottamista tarpeellisempana kuin esimerkiksi teksti- tai sävelmämuokkausta.

TAULUKKO 22 Kirjoittajien suhtautuminen uusiin virsiin vuosina 1984-1985

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin kielteinen	3	17,6 %
2. Melko kielteinen	5	29,4 %
3. Neutraali	3	17,6 %
4. Melko myönteinen	1	6,0 %
5. Erittäin myönteinen	5	29,4 %
yhteensä	17	100,0 %

Vaikka kielteisesti suhtautuvien yhteenlaskettu osuus oli suurempi kuin myönteisesti suhtautuvien vastaava määrä, uudet virret saivat kuitenkin osakseen myönteisiä kannanottoja muita uudistuksen osa-alueita enemmän. Vuosina 1987-1988 uusien virsien tarpeellisuutta pohtineita kirjoittajia löytyi vain yksi, ja hänen kantansa asiaan oli erittäin myönteinen.

Käyty keskustelu uusien virsien tarpeellisuudesta sisälsi useita sellaisia artikkeleita, joissa uusiin virsiin suhtauduttiin periaatteessa myönteisesti. Samalla kuitenkin toivottiin, että vuoden 1938 virsikirja säilytettäisiin ennallaan ja uudet virret vain liitettäisiin sen perään. Eräät eivät kelpuuttaneet uusia virsiä edes virsikirjan loppuun, vaan ehdottivat, että niistä tehtäisiin oma laulukirja. Tämän tyyppiset kirjoittajat tulkittiin suhtautuvan tapauksesta riippuen uusiin virsiin vähintään melko kielteisesti, sillä he eivät hyväksyneet komitean tapaa nivoa uudet virret vanhojen virsien lomaan. Kirjoittajien positiivinen suhtautuminen uusien virsien tarpeellisuuteen oli harvoin perusteltu, vaikka muutama syvällisemmin kantansa peruste-

leva kirjoittaja löytyikin. Useimmiten kirjoittajat vain tyytyivät toteamaan, että uudet virret ovat tervetulleita. Yksi vuosien 1984-1985 kirjoittaja näki uudet virret merkittävänä keinona jatkaa suomalaista virsilaulun perinnettä. Eräs toinen vuosina 1987-1988 ainoana asiaan kantaaottanut kirjoittaja piti uusia virsiä tarpeellisina sen tähden, jotta uuden ajan kysymykset ja murheet tulisivat aikaisempaa paremmin esille ja virsikirjassa heijastuisi laajemmat yhteydet koko maailmaan.

"Ikääntyneen kirkkokansan tarkoituksena ei ole estää nuoria antamasta panostaan virsikirjan uusiin virsiin. Tehtäköön uusi hengellinen laulukirja, johon näitä nuorten kauniita lauluja mahtuisi enemmänkin. Mutta säästäkää toki meille ikääntyneille omat vanhat virsikirjamme, joista paras oli ennen toista maailmansotaa tehty." (Anon 1985b.)

Taulukoista 23 ja 24 ilmenee kirjoittajien arviot uusista virsistä. Tuloksista selviää, että 72 % kirjoittajista oli vuosina 1984-1985 vähintään melko tyytyväinen ehdotuksessa olleisiin uusiin virsiin, kun taas viidesosa kantaaottaneista kirjoittajista piti uusia virsiä vähintään melko huonoina. Vuosina 1987-1988 negatiivisia arvioita ei ollut enää yhtään, ja hyväksytyn virsikirjan uudet virret saivat suuren suosion kirjoittajien keskuudessa.

TAULUKKO 23 Kirjoittajien arvio virsikirjaehdotuksen uusista virsistä

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huonoja	4	16,0 %
2. Melko huonoja	1	4,0 %
3. Neutraali	2	8,0 %
4. Melko hyviä	11	44,0 %
5. Erittäin hyviä	7	28,0 %
yhteensä	25	100,0 %

Uusia virsiä hyvinä pitäneiden kirjoittajien arviot olivat usein melko ylimalkaisia. Monet vuosien 1984-1985 kirjoittajista kiittelivät kyllä tuoreutta ja valoisuutta, joita uudet virret toivat mukanaan, mutta samaten useissa artikkeleissa kuitenkin toistuivat vain lauseet *"uudet ovat hyviä"," olen iloinen uusista virsistä"," monet uudet hyviä"," uusissa virsissä on todellisia helmiä."*

Jotkut tarkemmin mielipiteensä perustelleet kiittelivät lasten-ja nuorten ja isänmaahan liittyvien virsien lisäyksestä tai totesivat uusien virsien sisältävän hyvää sanomaa niin nuorille kuin vanhoillekin.

TAULUKKO 24 Kirjoittajien arvio virsikirjaehdotuksen uusista virsistä

N-arvot	Määrä	Prosentti
1. Erittäin huonoja	-	-
2. Melko huonoja	-	-
3. Neutraali	-	-
4. Melko hyviä	5	55,6 %
5. Erittäin hyviä	4	44,4 %
yhteensä	9	100,0 %

"Ilokseni olen havainnut, että julkisuuteen on tuotu sävelmiltään ja sanoiltaan täysin uusia virsiä, jotka ovat tervetullut ja arvokas lisä käytössä olevaan virsikirjaamme." (Vihtonen 1985.)

"Vaikka en olekaan kovin musikaalinen, olen oppinut pitämään monista virsikirjaehdotuksen uusista virsistä. Monet niistä ovat saaneet muotonsa kirjailijoittemme Anna-Maija Raittilan ja Niilo Rauhalan taitavissa käsissä. Kiitokset heille!" (Pakarinen 1985.)

Ne kirjoittajat, jotka eivät olleet tyytyväisiä ehdotuksen uusiin virsiin, täsmensivät näkökantojaan perusteellisemmin. Neljä kirjoittajaa oli tuohtunut siitä, että uusissa virsissä ei ollut virreltä vaadittavaa harrasta tunnelmaa. Yhdestä artikkelista löytyi mielenkiintoinen mielipide, jonka mukaan yhden uuden virren melodia muistutti liikaa erästä Sibeliuksen yksinlaulua, ja toivoi, että kyseinen virsi poistettaisiin tai muutettaisiin vähemmän Sibeliusta muistuttavaksi. Kuudessa artikkelissa arvioitiin ehdotuksen lasten- ja nuorten virsiä, joita puolet kantaaottaneista kirjoittajista piti melko huonoina ja joita yksi piti erittäin hyvinä ja kaksi melko hyvinä. Niitä huonoina pitäneet kirjoittajat katsoivat, että ehdotukseen valitut nuorten virret olivat jo valmiiksi vanhentuneita, ja ihmettelivät, miksi komitea oli laiminlyönyt suositut suomalaiset nuorten virret lähes kokonaan. Häkkisen (1987, 84) saamat tulokset vastaavasta kysymyksestä olivat kokonaisuudessaan jonkin verran myönteisempiä, sillä maakuntien ykköslehtien palstoilla lasten- ja nuorten virsiä pidettiin parempina kuin Kotimaassa.

Kotimaassa ilmestyneiden artikkeleiden varauksellisen suhtautumisen lasten- ja nuorten virsiin voitiin kuitenkin havaita myös tämän tutkimuksen tuloksissa.

16 % ehdotuksen uusia virsiä arvioineista kirjoittajista olisi halunnut niitä vielä lisää. He toivoivat enemmän lasten- ja nuorten virsiä, pietistisiä ja kummien virsiä, hengellisiä lauluja ja koviin aikoihin ja sotaan ja rauhaan liittyviä virsiä. Heinon (1985, 19) raportin tuloksista ilmenee, että vastavuoroisesti seurakunnista 10 % olisi halunnut uusien virsien määrää lisättäväksi 64 % ollessa niiden määrään tyytyväinen. Tulokset eivät ole tämän tutkimuksen kanssa täysin vertailukelpoisia johtuen eroista kysymyksenasetteluissa ja näkökulmissa, mutta antavat kuitenkin tietoa suuremman tutkimusaineiston suhtautumisesta ko. asiaan.

Kirjoittajien arviot hyväksytyn virsikirjan uusista virsistä olivat myönteisempiä kuin ehdotuksen uusista virsistä. Jokainen kantaaottanut oli niihin vähintään melko tyytyväinen. Kirjoittajat perustelivat näkemyksiään samantapaisesti kuin aikaisemmin toteamalla, että uudet virret tuovat virsikirjaan tuoreutta ja valoisuutta. Kirjoittajat olivat iloisia löytäessään virsikirjasta sellaisia tuttuja hengellisiä lauluja, joita aikaisemmin ei oltu virsikirjaan kelpuutettu. Näitä olivat esimerkiksi *Hoosianna* ja *Maa on niin kaunis*. Uusien virsien katsottiin monipuolistavan julistusta ja sisältävän nykyajan yhteiskuntaa askarruttavia aiheita. Kolme kirjoittajaa otti kantaa valmiin virsikirjan lasten- ja nuorten virsiin, ja heidän mielipiteensä olivat selvästi myönteisempiä kuin vuosina 1984-1985.

"Lasten virsien osasto, josta tutustumisemme aloitimme, olikin kokonaan tuttua, sillä vanhojen lastenvirsien uusi muotoilu tarttui korvaan herkästi ja riemu nousi kattoon asti, kun huomattiin, että jo tutuiksi ja rakkaiksi tulleet Meidän messun sanat ja sävelet löytyivät joidenkin virsinumeroiden alta." (Lappalainen 1987.)

Yhden kirjoittajan mielestä uudet virret olivat muuten asiantuntijoiden työtä, mutta mukaan oli valittu muutama jo hyvin kulunut nuorten hengellinen laulu. Yksi kirjoittaja oli harmissaan klassisen musiikin ylivallasta ja olisi halunnut lisää kolmannen maailman, nuorten kirkkojen ja ekumeenisia virsiä.

7.8 Uudistuksen aikataulu ja kustannukset

Varsinainen virsikirjan uudistaminen alkoi tammikuussa 1974, jolloin vuoden 1973 kirkolliskokouksen asettama virsikirjakomitea aloitti työnsä. Eri välietappien ja työvaiheiden kautta komitean virsikirjaehdotus valmistui helmikuussa 1984, melkein kaksi vuotta alkuperäisestä aikataulustaan jäljessä. (Suokunnas 1992, 159-163.) Seurakunnat saivat ehdotuksen käyttöönsä syyskuussa 1984 ja niiden tuli antaa siitä lausunnot Kirkkohallitukselle vuoden 1984 loppuun mennessä. (Heino 1985, 7.) Tavoitteena oli saada uusi virsikirja käyttöön adventtina 1986. Käsittelyt pitkittyivät kuitenkin niin paljon, että virsikirja hyväksyttiin vasta helmikuussa 1986 ja otettiin virallisesti käyttöön adventtina 1987. (Nevalainen 1985.)

Uudistuksen aikataulua ja kustannuksia käsiteltiin vuosina 1984-1985 viidesosassa (20,9 %) kirjoituksia, kun taas vuosien 1987-1988 keskustelussa ko. osa-alueiden saama mielenkiinto romahti lähes kokonaan. Ainoastaan yksi kirjoittaja (2,7 %) otti tuolloin kantaa uudistuksen kustannuksiin. Näiden osa-alueiden käsittelyille oli tyypillistä molempina ajanjaksoina yksipuolisuus. Kirjoittajien näkökannat olivat poikkeuksetta kielteisiä ja he perustelivat mielipiteitään useimmiten samalla tavalla.

Jokainen uudistuksen aikataulua kommentoinut kirjoittaja katsoi, että virsikirjaehdotukseen tutustumiseen varattu aika on aivan liian lyhyt. Kirjoittajat pelkäsivät, että ajanpuutteen vuoksi ehdotuksesta annettavasta palautteesta ei tulisi riittävän harkittua ja perusteellista. Myös Heino (1985, 8-9) totesi raportissaan, että 30 % seurakunnista piti lausuntojen antamiseen varattua aikaa riittämättömänä. Saman havainnon teki lisäksi Häkkinen (1987, 95) tutkimuksessaan, mutta löysi samalla myös kirjoituksen, jossa aikataulua pidettiin hieman hitaana.

Eräät kirjoittajat olivat huolissaan etenkin ajan vähyydestä, joka oli varattu kirkolliskokouksen valiokunnalle virsikirjaehdotuksen käsittelyyn. Heistä tuntui arveluttavalta, että komitean kymmenen vuoden aikana huolella

valmisteltu virsikirjaehdotus käsiteltäisiin valiokunnassa muutamassa kuukaudessa, jolloin tehdyistä ratkaisuista saattaisi tulla hätiköityjä. Jotkut jopa ehdottivat, että uusi virsikirja otettaisiin kokeilukäyttöön vuoden 1938 virsikirjan rinnalle 5-10 vuodeksi, jotta saataisiin selville ehdotuksen hyvät ja huonot puolet.

"On pelättävissä, että seurakuntien lausunnot eivät tule tarpeeksi perusteellisiksi. Silloin niihin ei kiinnitetä huomiota kirkolliskokouksessa. Se olisi vahinko, sillä suunnilleen puoleksi vuosisadaksi tarkoitettua virsikirjaa ei pitäisi hyväksyä hätiköiden. Vuosi lisää työtä tarkistukseen on hyvä sijoitus." (Anon 1984e.)

Uudistuksen kustannukset kiinnostivat kirjoittajia vähemmän kuin uudistuksen aikataulu. Vuosina 1984-1985 kustannuksia kommentoitiin seitsemässä ja vuosina 1987-1988 yhdessä artikkelissa. Käyty mielipiteiden vaihto oli aikataulun saaman huomion tavoin hyvin yksipuolista. Kirjoittajat pitivät uudistusta joko liian kalliina tai katsoivat, että siihen käytetyt varat olisi pitänyt käyttää esimerkiksi Etiopian nälänhädän tai köyhien ja kodittomien auttamiseen. Eräs kirjoittaja valitti kokeiluvirsikirjojen hienoa ulkomuotoa ja ihmetteli, kuka maksaa painatuskustannukset, jos niitä ei hyväksytä.

"Kirkollisveron maksajista suurin osa vastustaa varmasti virsikirjauudistusta kustannussyistä. Olen sitä mieltä, että kirkollisveron ylijäämä pitäisi käyttää sosiaalisten olojen parantamiseen eikä virsien uudistamiseen." (Anon 1985h.)

8 TULOSTEN TARKASTELUA

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt selvittämään, miten virsikirjauudistusta on arvioitu neljän kristillisen lehden palstoilla vuosina 1984-1985 verrattuna uudistuksesta käytyyn keskusteluun samoissa lehdissä vuosina 1987-1988. Halusin tutkia eri aikoina käytyjen lehdistökeskustelujen luonteita ja yritin löytää niiden väliltä mahdollisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia.

Keskustelun paino oli molempina ajanjaksoina ehdotuksen tai valmiin virsikirjan arvioimisessa. Näin oli etenkin vuosina 1987-1988, kun taas vuosina 1984-1985 lähes yhtä suosituksi puheenaiheeksi nousi linjanveto virsikirjan uudistamisen tarpeellisuudesta ja oikeutuksesta. Mielenkiintoista onkin, että tämän asian pohtiminen sai vuosina 1984-1985 vielä näinkin paljon huomiota osakseen, vaikka uudistus oli ollut silloin käynnissä jo yli kymmenen vuotta. Mikäli tarkastellaan uudistuksen ja sen osa-alueiden tarpeellisuudesta esitettyjä näkökohtia kokonaisuutena, voidaan sanoa, että vuosina 1984-1985 noin kaksi kolmasosaa kantaa ottaneista kirjoittajista suhtautui vähintään melko kielteisesti ja noin yksi kolmasosa vähintään melko myönteisesti virsikirjan uudistamiseen. Vastaavasti vuosina 1987-1988 uudistuksen kannattajia oli suunnilleen kaksi kolmasosaa ja vastustajia noin yksi kolmasosa.

Kirjoittajat käsittelivät osa-alueita joko pohtien yleisesti niiden tarpeellisuutta tai arvioiden niiden onnistuneisuutta. Kumpanakin ajanjaksona kirjoittajia kiinnostivat osa-alueista eniten tekstimuokkaus, jonka jälkeen tulivat uudet virret ja sävelmämuokkaus. Eroja löytyi virsien poistojen ja uudistamisen kustannuksien ja aikataulun saamien huomion määrissä. Erityisesti kustannukset ja aikataulut menettivät vuosina 1987-1988 paljon kiinnostavuuttaan.

Kirjoittajat olivat selvästi tyytyväisempiä valmiiseen virsikirjaan kuin virsikirjaehdotukseen, mikä osoittaa, että valiokunnan ja kirkolliskokouksen ehdotukseen tekemät korjaukset olivat tulleet tarpeeseen. Toisaalta ihmisille oli vuosina 1987-1988 jo selvää, että hyväksytty virsikirja oli lopullinen, mikä todennäköisesti vähensi myös terävimmän kritiikin määrää. Vuosina 1984-1985 kirjoittajat moittivat erityisesti teksti- ja sävelmämuokkausta ja virsien poistoja, kun taas uusia virsiä kiiteltiin eniten. Vuosien 1987-1988 kirjoittajista suurin osa piti tehtyjä uudistuksia onnistuneina ja kielteisimmät arviot esitettiin tekstimuokkauksesta ja tehdyistä virsien poistamisista. Vuosina 1984-1985 kirjoittajat perustelivat näkökantojaan hieman monipuolisemmin ja syvällisemmin kuin vuosina 1987-1988, mutta muuten molempina ajanjaksoina kirjoittajat esittivät usein samantapaisia argumentteja mielipiteittensä tueksi.

Vuosina 1984-1985 ilmestyneitä artikkeleita leimasi asiantuntemattomuus, tunteellisuus ja melko kovakin kielenkäyttö. Toki oli myös hyvin perusteellisia ja asiallisia artikkeleita, mutta usein kirjoittajat sortuivat arvioimaan uudistusta pelkästään oman kapean näkökulmansa kautta. Monet puuttuivatkin artikkeleissaan tähän kirjoittelun tunteenomaisuuteen ja toivoivat asiallisempaa palautetta.

"Välistä joutuu kyselemään, miksi monet puheenvuorot ovat olleet niin vihaisia. Muuten järkevät ihmiset saattavat melkein kilpailla siitä, miten ilkeitä ja herjaavia sanontoja voi keksiä. -- Kritiikki olisi uskottavampaa, jos se olisi asiallista." (Anon 1985c.)

Myös virsikirjavaliokunnan puheenjohtaja, piispa Paavo Kortekangas moitti Kirkko ja kaupunki - lehden artikkelissa keskustelua asiantuntemat-

tomaksi (Nevalainen 1985). Hänen mielestään komitean virsikirjaehdotus oli saanut osakseen kohtuutonta arvostelua ja komitean työ oli tyrmätty yksityiskohtien perusteella näkemättä kokonaisuutta. Kortekangas myönsikin, että ehkä komitean ehdotus oli kulkenut hivenen aikaansa edellä.

Vuosille 1987-1988 oli puolestaan tyypillistä innostunut ja tulevaisuuteen suuntautunut ilmapiiri. Kirjoittajat olivat iloisia siitä, kun uusi virsikirja viivytyksien ja pitkällisten käsittelyiden jälkeen oli lopulta ilmestynyt. Tärkeäksi puheenaiheeksi muodostui niiden mahdollisuuksien pohtiminen, joita uusi virsikirja tarjoaa virrenveisuun perinteen säilyttämiseksi ja jumalanpalveluksen kehittämiseksi. Tunteellisuus oli vähentynyt verrattuna vuosiin 1984-1985, ja kielteisesti uudistukseen suhtautuneissa artikkeleissa oli havaittavissa eräänlainen alistunut ja haikea sävy. Nämä kirjoittajat olivat edelleen ärtyneitä virsikirjan uudistamisesta ja heidän oli ilmeisen vaikea luopua vuoden 1938 virsikirjasta. He toivoivatkin seurakunnilta jatkossa sellaisia tilaisuuksia, joissa käytettäisiin edelleen vuoden 1938 virsikirjaa.

Mikäli tarkastellaan lopuksi uudistuksesta käytyä lehtikirjoittelua kokonaisuutena käyttäen apuna myös Miettisen (1979) tutkimusta, on havaittavissa uudistuksen kannatuksen vaihtelua. Miettinen (1979, 1) toteaa tutkielmassaan, että vuoden 1976 lehdistökeskustelussa kantaa ottaneista kirjoituksista kaksi kolmasosaa oli uudistuksen puolella yhden kolmasosan vastustaessa. Vuosien 1984-1985 kirjoittajista puolestaan kaksi kolmasosaa vastusti ja yksi kolmasosa puolsi virsikirjan uudistamista, kunnes vuosina 1987-1988 kannattajien ja vastustajien osat vaihtuivat taas kerran keskenään. Mistä uudistuksen vastustajien runsaslukuisuus vuosina 1984-1985 voisi johtua? Yhtenä syynä saattaa olla se, ettei vuonna 1976 vielä tiedetty, miten virsikirja todella tulee muuttumaan. Kun vuonna 1984 virsikirjaehdotus oli kaikkien saatavilla, ihmisillä oli mahdollisuus omakohtaisesti kokea, mitä muutoksia komitea oli tehnyt vuoden 1938 virsikirjaan. Muokkaustyö olikin ollut suuren osan mielestä liian perusteellinen, mikä sai ehkä jotkut vuonna 1976 uudistuksen puolella olleista kirjoittajista muuttamaan mielipidettään uudistuksen kannalta kielteiseksi.

9 POHDINTA

Virsikirjauudistuksen vastaanotto oli lehtien palstoilla sävyltään usein kielteinen. Vastustukseen vaikutti todennäköisesti yhteiskunnallinen muutos. Kirkkoherra Leino Hassinen totesikin, että tämä uusi virsikirja on ensimmäinen, joka laaditaan moniarvoiseen Suomeen (Nevalainen 1985). Nyky-yhteiskunnan muutospaineiden keskellä on toisaalta maallistuttu ja vieraannuttu kirkosta, mutta samalla oletettu kirkon ja sen edustamien arvojen tarjoavan jotain pysyvää. Ehkäpä virsien yksi tärkeä funktio on ollut toimia tällaisen turvallisuuden tunteen välittäjinä. Myös Tapio Seppälä (1997) on pyrkinyt kolumnissaan löytämään syitä virsikirjauudistuksen vastustukseen. Hänen mielestään virsikirjan idea on nykyään hämärtynyt. Sitä ei tarvitse enää omistaa. Vanhemmalle väelle oma virsikirja oli elämänkumppani ja keskustelutoveri, jonka kanssa elettiin elämän ilot ja surut. Uuden virsikirjan myötä he joutuivat luopumaan tutuksi tulleesta ystävästään ja samalla reväistiin jotain pois heidän hengellisyydestään.

Kun pohditaan edelleen syitä vuoden 1938 virsikirjasta luopumisen vaikeuteen, päästään todennäköisesti hyvin lähelle asian ydintä tiedostamalla tottumuksen voima, joka ohjaa toimintaamme monissa tilanteissa ja voi vaikeuttaa asioiden objektiivista tarkastelua. Useat ihmiset olivat nimittäin saaneet vuoden 1938 virsikirjan lapsena ja olivat vuosien saatossa tottuneet sen sävelmiin ja teksteihin. Näin virsikirjan uudistaminen tuntui heistä il-

meisen pahalta. Tähän asiaan otettiinkin kantaa yhdessä pääkirjoituksessa, jossa kritisoitiin valiokunnan ja kirkolliskokouksien päätöksiä palauttaa osa virsistä vuoden 1938 asuun.

"Kenties tottumuksen voima on suorastaan merkittävin uskonnollinen perustelu, mitä yleensä käytämme. Me olemme tottuneet siihen, että Suomessa asiat ovat hyvin ja monessa muussa maassa huonosti. On totuttu siihenkin, että aina on sotia ja tulee olemaankin. -- Voidaan siis tottua erehdyksiin ja voidaan tottua hyvään perinteeseen niin, että asioiden ennakkoluuloton tarkastelu uusista näkökulmista estyy. Se voi olla kohtalokasta." (Anon 1985m.)

Yleistäen voisi todeta, että vuoden 1938 virsikirjaa lapsesta saakka laulaneet olivat virsien muokkausta vastaan nuorempien sitä kannattaessa. Onko vastaavaa odotettavissa viidenkymmenen vuoden päästä, kun asia on taas ajankohtainen? Onko meistä, äskeisen uudistuksen kannattajista, sitten tullut vastustajia?

LIITE

LUOKITUSRUNKO

Havainto- ja luokitusyksikkönä on yksi lehtikirjoitus. Kunkin sisältöluokan eli muuttujan alkioiden saamat arvot on ilmoitettu sulkeissa välittömästi niiden jäljessä. Puuttuvan tiedon merkkinä on käytetty havaintomatriisissa viivaa. Luokitusrunko sisältää yhden avoimen kysymyksen (nro 56).

I IDENTIFIOINTIMUUTTUJAT

1. Lehti
2. Päiväys
3. Artikkelityypit
   yleisönosasto (1), pääkirjoitus (2), kolumni (3), pakina (4)

SISÄLTÖMUUTTUJAT

II SUHTAUTUMINEN VIRSIKIRJAKOMITEAAN JA VIRSIKIRJAUUDISTUKSEEN

4. Suhtautuminen virsikirjakomiteaan
   erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
5. Suhtautuminen virsikirjauudistukseen ja sen tarpeellisuuteen
   erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
6. Kirjoittaja painottaa, että virsikirjaa on uudistettu aikaisemminkin (1)
7. Kirkon seurattava aikaansa (1)
8. Uudistus tärkeä ja tarpeellinen uusien seurakuntalaisten tavoittamiseksi (1)
9. Virsikirjauudistus liian radikaali (1)

10. Virsikirjauudistus siirrettävä sotasukupolven yli (1)
11. Uudistamisesta tullut itsetarkoitus (1)

III VIRSIKIRJAN MERKITYS JA SEN UUDISTAMISEN VAIKUTUKSIA

12. Kirjoituksesta ilmenee virsikirjan tunnemerkitys kirjoittajalle (1)
13. Virrellä on tärkeä tehtävä uskonelämässä (1)
14. Virsikirja on kirkon peruskirja Raamatun ja katekismuksen rinnalla (1)
15. Kirjoittajan näkemys virsikirjauudistuksen vaikutuksesta virsilaulun suosioon
    negatiivinen - positiivinen (1-3)
16. Virsikirjauudistus vaikeuttaa vanhusten virrenveisuuta (1)
17. Uudistus ei tuo mukanaan uusia kuulijoita (1)
18. Virsikirjauudistus voi aiheuttaa kirkosta eroamisen (1)

IV TEKSTIUUDISTUS

19. Kirjoittajan suhtautuminen tekstiuudistukseen
    erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
20. Kirjoittajan arvio virsikirjaehdotuksen tekstiuudistuksesta
    erittäin huono - erittäin hyvä (1-5)
21. Kirjoittajan arvio hyväksytyn virsikirjan tekstiuudistuksesta
    erittäin huono - erittäin hyvä (1-5)
22. Kirjoittajan suhtautuminen tuttujen, perusvirsien tekstiuudistukseen
    erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
23. Tekstejä muutettu virsikirjaehdotuksessa
    1 liian paljon 2 sopivasti 3 liian vähän
    4 ei saisi muokata lainkaan 5 neutraali
24. Tekstejä muutettu hyväksytyssä virsikirjassa
    1 liian paljon 2 sopivasti 3 liian vähän
    4 ei olisi saanut muokata lainkaan 5 neutraali

25. Kirjoittajan suhtautuminen uudistettujen virsitekstien positiivisempaan yleisilmeeseen
erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
26. Tekstiuudistuksen vaikutus virren laulettavuuteen
1 vaikeutuu 2 neutraali 3 helpottuu
27. Kirjoittajan mielestä vuoden 1938 virsikirjan kieli
täysin vanhentunutta - täysin ymmärrettävää (1-5)
28. Tekstiuudistus muuttanut virren sisältöä
1 paljon 2 jonkin verran 3 ei lainkaan
29. Tekstiuudistus tuo virren sisällön uudella tavalla esiin (1)
30. Tekstiuudistus on laimentanut virren sanomaa (1)
31. Virsitekstejä suojelee tekijänoikeuslaki (1)

V SÄVELMÄUUDISTUS

32. Kirjoittajan suhtautuminen sävelmäuudistukseen
erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
33. Kirjoittajan arvio virsikirjaehdotuksen sävelmäudistuksesta
erittäin huono - erittäin hyvä (1-5)
34. Kirjoittajan arvio hyväksytyn virsikirjan sävelmäuudistuksesta
erittäin huono - erittäin hyvä (1-5)
35. Kirjoittajan suhtautuminen tuttujen, perusvirsien sävelmäuudistukseen
erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
36. Sävelmiä muutettu virsikirjaehdotuksessa
1 liian paljon 2 sopivasti 3 liian vähän
4 ei saisi muokata lainkaan 5 neutraali
37. Sävelmiä muutettu hyväksytyssä virsikirjassa
1 liian paljon 2 sopivasti 3 liian vähän
4 ei olisi saanut muokata lainkaan 5 neutraali
38. Sävelmäuudistuksen vaikutus virren laulettavuuteen
1 vaikeutuu 2 neutraali 3 helpottuu

VI VIRSIEN POISTOT

39. Kirjoittajan suhtautuminen virsien poistoon
    erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
40. Kirjoittajan arvio virsikirjaehdotukseen tehdyistä
    virsien poistoista
    erittäin huonoja - erittäin hyviä (1-5)
41. Kirjoittajan arvio hyväksyttyyn virsikirjaan
    tehdyistä virsien poistoista
    erittäin huonoja - erittäin hyviä (1-5)
42. Virsiä poistettu virsikirjaehdotuksesta
    1 liikaa 2 sopivasti 3 liian vähän
43. Virsiä poistettu hyväksytystä virsikirjasta
    1 liikaa 2 sopivasti 3 liian vähän
44. Virsikirjasta poistettu kirjoittajalle tärkeitä virsiä (1)
45. Papit ja kanttorit veisuuttaneet virsiä liian yksipuolisesti (1)

VII UUDET VIRRET

46. Kirjoittajan suhtautuminen uusiin virsiin
    erittäin kielteinen - erittäin myönteinen (1-5)
47. Kirjoittajan arvio virsikirjaehdotuksen uusista virsistä
    erittäin huonoja - erittäin hyviä (1-5)
48. Kirjoittajan arvio hyväksytyn virsikirjan uusista virsistä
    erittäin huonoja - erittäin hyviä (1-5)
49. Uusien virsien lukumäärä virsikirjaehdotuksessa
    1 liian paljon 2 sopiva 3 liian vähän
50. Uusien virsien lukumäärä hyväksytyssä virsikirjassa
    1 liian paljon 2 sopiva 3 liian vähän
51. Kirjoittajan arvio virsikirjaehdotuksen lasten ja nuorten virsistä
    erittäin huonoja - erittäin hyviä (1-5)
52. Kirjoittajan arvio hyväksytyn virsikirjan lasten ja nuorten virsistä
    erittäin huonoja - erittäin hyviä (1-5)
53. Uudet virret tuovat tuoreutta ja valoisuutta virsikirjaan (1)
54. Uudet nykyisen (1938) virsikirjan perään tai niistä oma virsikirja (1)

55. Uusien virsien tyyli ei virsikirjaan sopiva (1)
56. Mihin aihepiireihin liittyviä virsiä kirjoittaja haluaa lisää (avoin kysymys)

VIII UUDISTUKSEN AIKATAULU JA KUSTANNUKSET

57. Seurakunnille annettu aika virsikirjaehdotuksesta annettavan palautteen laatimiseen
    1 liian lyhyt 2 sopiva 3 liian pitkä
58. Kireän aikataulun vuoksi virsikirjaehdotuksesta annettu palaute voi jäädä pintapuoliseksi (1)
59. Uudistukseen käytetyt varat olisi pitänyt käyttää tärkeämpiin kohteisiin (1)
60. Virsikirjauudistus liian kallis (1)

LÄHTEET

Anon 1984a. Virsikirjaehdotus valmistui. Sana (23), 5.6.1984.

Anon 1984b. Uusi virsi. Kirkko ja Kaupunki (21), 6.6.1984

Anon 1984c. Virsikirjan sukupolvenvaihdos. Kirkko ja Kaupunki (21), 6.6.1984.

Anon 1984d. Voi virsiä, voi. Kirkko ja Kaupunki (28), 5.9.1984.

Anon 1984e. Mielipiteitä tarvitaan. Kirkko ja Kaupunki (30), 19.9.1984.

Anon 1984f. Virsien muuttaminen tuo turvattomuutta. Sana (51-52), 18.12.1984.

Anon 1985a. Uudet virret koulussa. Kirkko ja Kaupunki (2), 16.1.1985.

Anon 1985b. Virsikirjan uudistajille. Kirkko ja Kaupunki (2), 16.1.1985.

Anon 1985c. Virsistä keskustellaan. Kirkko ja Kaupunki (2), 16.1.1985.

Anon 1985d. Virsikirjauudistus syy erota kirkosta. Sana (4), 22.1.1985.

Anon 1985e. Virsien vääntelystä. Kirkko ja Kaupunki (4), 30.1.1985.

Anon 1985f. Virsikirjakomitealle. Kirkko ja Kaupunki (4), 30.1.1985.

Anon 1985g. Virsistä vieläkin. Sana (8), 19.2.1985.

Anon 1985h. Mihin kirkollisvero? Kirkko ja Kaupunki (8), 27.2.1985.

Anon 1985i. Virsien runokieltä on runneltu. Sana (10), 5.3.1985.

Anon 1985j. Tiedättekö, miltä meistä tuntuu. Sana (16), 16.4.1985.

Anon 1985k. Vielä kerran virsistä. Sana (25), 18.6.1985.

Anon 1985l. Ajat ovat muuttuneet. Sana (28), 9.7.1985.

Anon 1985m. Tottumuksen voima. Kirkko ja Kaupunki (37), 13.11.1985.

Anon 1987. Adventti on uuden virsikirjan juhlaa. Kirkko ja Kaupunki (39), 25.11.1987.

Evans, S. 1991. Uusien virsitekstien ja -sävelmien käyttö jumalanpalveluksessa : vuoden 1986 uusien virsikirjan tekstien ja sävelmien käyttöönotto kuudessa Turun arkkihiippakunnan seurakunnassa 1987-89. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin lopputyö.

Heinimäki, J. 1997. Outo hartauskirja. Helsinki: Limes. Like.

Heino, H. 1985. Seurakuntien lausunnot suomenkielisestä virsikirja-ehdotuksesta : vuonna 1984 annettujen lausuntojen erittely ja tulostus. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja B n:o 49.

Hellevirta, P. 1988. Virsikirjaehdotukseen suhtautuminen Kuopion ja Oulun hiippakunnissa. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin lopputyö.

Häkkinen, K. 1987. Virsikirjauudistuskeskustelu maakuntien ykköslehdissä ja Kotimaassa vuosina 1984-1985. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian pro gradu-työ.

Kirkko ja Kaupunki 1984-1985 ja 1987-1988.
1984: nrot 23, 28, 30, 38
1985: nrot 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 19, 23, 34, 35, 36, 46
1987: nro 39
1988: nrot 3, 8, 32

Kotimaa 1984-1985 ja 1987-1988.
1984: nrot 19, 93, 100, 102, 107, 108, 111, 113, 118, 119, 125, 136, 137, 138, 141, 144, 145
1985: nrot 1, 6, 18, 23, 24, 35, 39, 58, 119, 121, 122, 124, 137
1987: nrot 136, 138, 140, 146, 147, 150
1988: nrot 1, 14, 20, 32

Lappalainen, K. 1987. Mielenkiintoinen tuttavuus. Sana (30), 22.7.1987.

Lindholm, E. 1985. Menetetty kirkko. Kirkko ja Kaupunki (3), 23.1.1985.

Miettinen, P. 1979. Virsikirjauudistuskeskustelu lehdistössä vuonna 1976. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian pro gradu-työ.

Myllymäki, H. 1987. Virsikirjauudistus aloitteesta ehdotukseksi (1973-84) sekä Lapuan hiippakunnan palaute virsikirjaehdotuksesta 1984. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin lopputyö.

Nevalainen, K. 1985. Virsikirjaa odotetaan edelleen. Kirkko ja Kaupunki (37), 13.11.1985.

Nurmi, K. 1989. Suomenkielisen virsikirjan käyttö siunaustoimituksissa Malmin siunauskappelissa kirkkovuoden 1987-88 aikana. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin lopputyö.

Pakarinen, A. 1985. Virsikirjaehdotuksesta. Kirkko ja Kaupunki 23, 17.7.1985.

Peltola, L. 1984. Kiitokset virrentekijöille. Tampereen kirkkosanomat (5), 1984.

Pietilä, V. 1976. Sisällön erittely. (2. korjattu painos) Oy Gaudeamus Ab 1976.

Raatikainen, P. 1988. Virsikirjaehdotukseen suhtautuminen Turun arkkihiippakunnassa ja Mikkelin hiippakunnassa. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin lopputyö.

Sana 1984-1985 ja 1987-1988.
1984: nrot 21, 28, 51-52
1985: nrot 4, 6, 7, 8, 10, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 28, 31, 44
1987: nrot 2, 16-17, 25, 30, 41, 48
1988: nrot 3, 9

Savolainen, P. 1985. Muutoksiin on aihetta. Sana (6), 5.2.1985

Seppälä, T. 1997. Oma virsikirja - kuin kotiruokaa. Kotimaa 11.4.1997.

Simojoki, J. 1986. Saatiin virsikirja. Kirkko ja Kaupunki (7), 19.2.1986.

Suokunnas, S. 1992. Vuonna 1986 hyväksytty suomalainen virsikirja ja sen valmistuminen. Teoksessa Knuutila, J. - Koskenvesa, E. - Tamminen, K. (toim.) Käytännöllinen teologia ja kirkko. Juhlakirja dosentti Pentti Lempiäisen täyttäessä 60 vuotta 18. syyskuuta 1992. Helsinki. Käytännöllisen teologian laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 157-170.

Suokunnas, S. 1994. Suomalaiset virsikirjat. Teoksessa Pajamo, Reijo (toim.) Näkökulmia Suomen kirkkomusiikkiin. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 6. Sibelius-Akatemia 1994. 37-50.

Takala, L. 1990. Virsikirjan sävelmistöuudistus ja Turun arkkihiippakunnan seurakuntien palaute virsikirjaehdotuksesta 1984. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin lopputyö.

Tampereen kirkkosanomat 1984 ja 1987.
1984: nro 5
1987: nro 8, 9, 10, 11-12

Vahtola, K. 1985. Virsikirjan uudistaminen loppusuoralla? Kirkko ja Kaupunki (33), 16.10.1985.

Vapaavuori, H. 1997. Virsilaulu ja heräävä kansallinen kulttuuri-identiteetti : jumalanpalveluksen virsilaulua ja -sävelmistöä koskeva keskustelu Suomessa 1800-luvun puolivälistä vuoteen 1886. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia; 173.

Vihtonen, M. 1985. Virsikirja kansan kulttuuria. Kotimaa (1), 3.1.1985.

Virsikirjauudistuksen periaatteet, 1976. XXI Varsinaisen kirkolliskokouksen asettaman virsikirjakomitean osamietintö. Helsinki 1976.

Vke, 1984. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. 21. varsinaisen kirkolliskokouksen asettaman virsikirjakomitean ehdotus. Helsinki 1984.

Väisänen, E. 1987. Virsikirjaehdotukseen suhtautuminen Helsingin ja Tampereen hiippakunnissa. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin lopputyö.